

Diagnoza Lokalnych Zagrożeń Społecznych

Badanie uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych

Miasto Gorlice – 2013

Studio Diagnozy i Profilaktyki
31-011 Kraków
ul. Oboźna 17/5
tel. (12) 446-42-60

Spis treści

Problemy społeczne w środowisku dzieci i młodzieży	3
Grupa badawcza	3
Cel badania	3
Dzieci i młodzież a substancje psychoaktywne	3
Spożywanie alkoholu wśród dzieci i młodzieży	5
Palenie papierosów	10
Zachowania związane z używaniem narkotyków i dopalaczy	13
Dzieci i młodzież a zachowania przemocowe	22
Hazard	27
Zachowania seksualne	29
Używanie komputera przez dzieci i młodzież oraz zagrożenie cyberprzemocą	30
Podsumowanie i wnioski	34
Metodologia oraz opis badania	38
Aneks	39

Problemy społeczne w środowisku dzieci i młodzieży

Grupa badawcza

W przeprowadzonym badaniu wzięło udział 731 uczniów. W szkołach podstawowych przebadano 159 uczniów (76 dziewczynek i 83 chłopców), a w szkołach gimnazjalnych 572 uczniów (277 dziewczyn i 295 chłopców). Średnia wieku w szkołach podstawowych wynosiła 12 lat, a w gimnazjum – 14 lat. Badanie miało postać ankiety składającej się z 60 pytań zamkniętych. Uczniowie szkół podstawowych wypełniali krótsze ankiety (50 pytań zamkniętych).

Cel badania

Podstawowym celem przeprowadzonej ankiety była analiza następujących problemów społecznych:

- używania przez młodych ludzi substancji psychoaktywnych, w tym picia alkoholu, palenia papierosów oraz używania narkotyków i dopalaczy,
- problemów przemocy i agresji w środowisku szkolnym oraz domowym,
- hazardu i innych ryzykownych zachowań,
- używania komputera i zagrożenia cyberprzemocą.

Dzieci i młodzież a substancje psychoaktywne

Badanie miało na celu, między innymi, analizę stopnia używania substancji psychoaktywnych przez dzieci i młodzież. Analiza dotyczyła rozpowszechnienia palenia papierosów, picia alkoholu oraz używania narkotyków, a także okoliczności towarzyszących tym zachowaniom i postaw wobec substancji psychoaktywnych. Ankieta została skonstruowana w taki sposób, by możliwe było porównanie wyników tego badania z wynikami badania ogólnopolskiego, zrealizowanego w ramach międzynarodowego projektu „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD). W raporcie diagnozy uzyskane wyniki odnoszone są do wyników badania ESPAD zrealizowanego na reprezentatywnej próbie uczniów klas trzecich szkół gimnazjalnych (wiek: 15-16 lat) oraz

uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych (wiek: 17-18) w 2011 roku. W naszym badaniu, oprócz uczniów szkół gimnazjalnych, uwzględniliśmy również uczniów klas szóstych szkół podstawowych. Średnia wieku uczniów w naszym badaniu jest niższa od średniej wieku uczestników badania ESPAD z 2011 roku, dlatego też w można spodziewać się nieco niższego odsetka badanych uczniów w Gorlicach, którzy mieli doświadczenie z substancjami psychoaktywnymi. Poniższa tabela ilustruje nasilenie spożywania alkoholu, palenia papierosów, używania narkotyków i dopalaczy w poszczególnych grupach wiekowych na terenie Gorlic:

Tab. 1. Nasilenie określonych problemów społecznych w poszczególnych grupach wiekowych.

Problem społeczny	Szkoly Podstawowe		Gimnazjum	
	N	%	N	%
Picie alkoholu	9	5,7	199	34,9
Palenie papierosów	15	9,5	175	30,6
Używanie narkotyków	4	2,5	57	10
Używanie dopalaczy	4	2,4	24	4,2

N – ilość osób, które przyznają się do używania środków psychoaktywnych oraz papierosów

Z otrzymanych rezultatów wynika, że wraz z wiekiem rośnie odsetek osób sięgających po wybrane rodzaje substancji psychoaktywnych. Do wypicia alkoholu przynajmniej raz w życiu przyznaje się 5,7% uczniów szkół podstawowych oraz 34,9% gimnazjalistów. Napoje alkoholowe oraz papierosy są środkami bardziej rozpowszechnionymi wśród młodych ludzi w porównaniu z narkotykami. Uzyskane wyniki są znacznie niższe w przypadku gimnazjalistów od wyników badań ESPAD z 2011 roku, w których chociaż raz w ciągu całego życia piło 87,3% uczniów szkół gimnazjalnych.

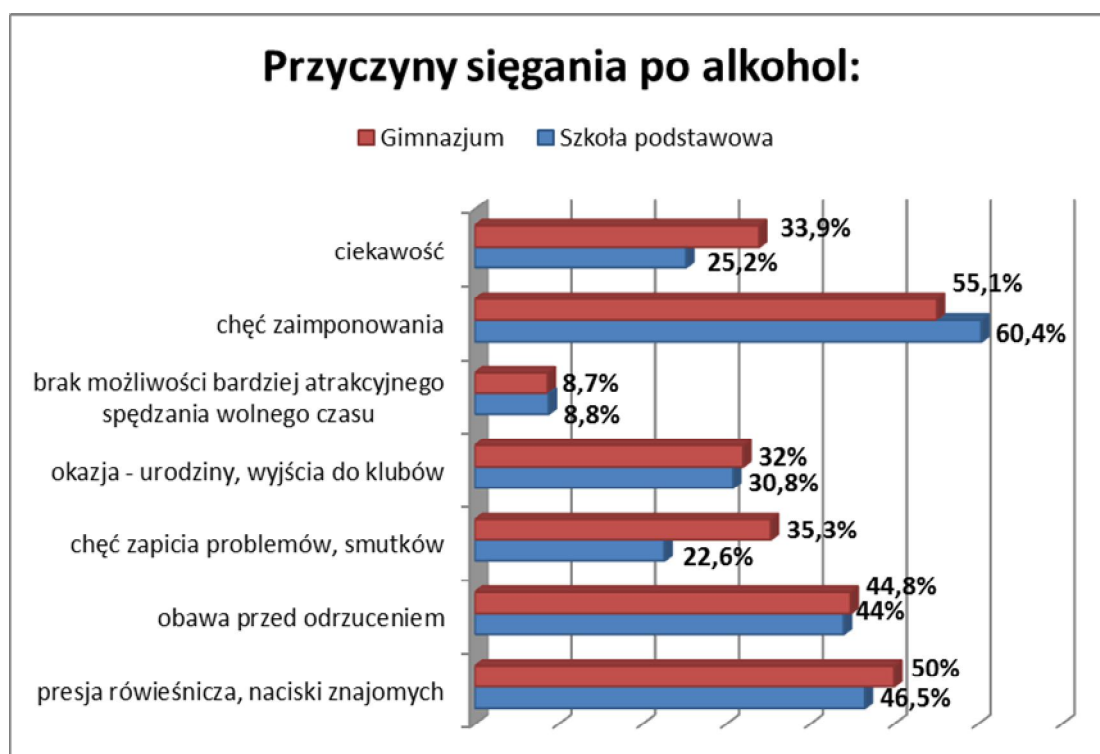
Umiarkowanie rozpowszechnione w Gorlicach jest palenie papierosów – w grupie uczniów szkół podstawowych wyniosło 9,5%, a w grupie uczniów szkół gimnazjalnych – 30,6%. Wynik uzyskany w badaniu młodych mieszkańców Gorlic jest niższy od wyników badań ESPAD z 2011 roku, w których chociaż raz w życiu paliło 57,2% gimnazjalistów.

Wyniki badań wskazują na umiarkowanie duży odsetek młodych osób sięgających po substancje odurzające. Wyższy odsetek młodych osób, które przyjmują narkotyki wystąpił w grupie uczniów szkół gimnazjalnych i wyniósł on 10%. Badania prowadzone w Polsce co kilka lat wskazują na obniżanie się problemu narkotykowego wśród młodych ludzi, sondaż Krajowego Biura Do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii z 2008 roku określił ilość młodych ludzi mających kontakty z narkotykami na poziomie 15%. Używanie dopalaczy przez młodych mieszkańców Gorlic jest na nieco niższym poziomie od wyniku ogólnopolskich badań ESPAD z 2011 roku. W naszym badaniu 4,2% gimnazjalistów kiedykolwiek używało dopalaczy, zaś w badaniu ESPAD odsetek uczniów, którzy kiedykolwiek używali dopalaczy wyniósł 10,5% w grupie gimnazjalistów. W następnej kolejności zostaną dokładnie przeanalizowane formy używania przez młodych ludzi substancji psychoaktywnych oraz okoliczności, w jakich mają one miejsce.

Spożywanie alkoholu wśród dzieci i młodzieży

Jak to już zostało zaznaczone, alkohol jest najbardziej rozpowszechnioną używką w środowisku młodych ludzi, co potwierdzają prowadzone sondaże. Średni wiek pierwszego kontaktu z alkoholem wynosił dla gimnazjalistów 11 lat. Jeżeli chodzi o zróżnicowanie między płciami w kwestii spożywania alkoholu, w szkołach podstawowych, wśród uczniów przyznających się do wypicia alkoholu, zdarzało się to dużo rzadziej badanym dziewczynkom (1,3%) niż badanym chłopcom (9,6%). W gimnazjum przynajmniej raz w życiu piło alkohol nieco mniej badanych dziewczynek (30,8%) niż badanych chłopców (38,8%). W badaniu ESPAD z 2011 roku wystąpiły stosunkowo niewielkie różnice między uczniami i uczennicami: kiedykolwiek w życiu piło alkohol 89% gimnazjalistów oraz 85,6% gimnazjalistek.

Przyczyny sięgania po alkohol mogą być różne, od społecznych i towarzyskich, po próbę radzenia sobie z trudnymi sytuacjami. Otrzymane rezultaty przedstawiono na wykresie. Każdy badany mógł zaznaczyć kilka odpowiedzi.

Jako najczęstszą przyczynę spożywania alkoholu uczniowie szkół podstawowych podawali chęć zaimponowania, presję rówieśniczą oraz obawę przed odrzuceniem. Uczniowie ze starszej grupy wiekowej również wskazywali najczęściej na presję rówieśniczą, chęć zaimponowania oraz obawę przed odrzuceniem. Najmniej uczniów wskazało na picie alkoholu z powodu braku możliwości bardziej atrakcyjnego spędzania wolnego czasu. Ponadto badani uczniowie wymienili dobrą zabawę, przykład z domu oraz brak zainteresowania rodziców tym, co robią ich dzieci.

W pytaniu o dostępność alkoholu w środowisku dzieci i młodzieży w Gorlicach, zaobserwowano zróżnicowanie odpowiedzi wraz z wiekiem ankietowanych. Wśród uczniów szkoły podstawowej, 16,7% ankietowanych uznało zakup alkoholu za czynność bardzo łatwą bądź raczej łatwą, podobnej odpowiedzi udzieliło znacznie więcej gimnazjalistów – 36,9%. **Łatwy dostęp do alkoholu dla osób niepełnoletnich jest sprzeczny z ustawą o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z 1982 r., wyraźnie zabraniającej sprzedaży alkoholu osobom poniżej 18 roku życia.**

Otrzymane rezultaty są niższe od wyników badań ESPAD z 2011 roku, według których 49,3% gimnazjalistów deklaruje, że zakup piwa jest dla nich bardzo łatwy, 39,5% gimnazjalistów uznaje zakup wina za czynność bardzo łatwą, zaś 33,4% gimnazjalistów wypowiada się w ten sposób o kupowaniu wódki. Uzyskane rezultaty w naszym badaniu obrazuje poniższa tabela.

Tab. 2. Dostępność alkoholu w środowisku dzieci i młodzież.

Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić alkohol jest?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum
Bardzo trudno	14,1%	7,6%
Raczej trudno	16,7%	7,3%
Trudno, ale jak się zna odpowiednie osoby to można	27,6%	31,6%
Raczej łatwo	10,3%	19,5%
Bardzo łatwo	6,4%	17,4%
Nie wiem	25%	16,5%

Jeśli chodzi o okoliczności pierwszego kontaktu z alkoholem w obu grupach wiekowych występowały pewne różnice. Badani uczniowie w Gorlicach najczęściej wskazywali na picie na wakacjach, w domu i w czasie wolnym. Jedna trzecia uczniów szkół podstawowych oraz 14,7% gimnazjalistów swój pierwszy kontakt z alkoholem miało w domu. Picie alkoholu po raz pierwszy na wakacjach zadeklarowała nieco mniej niż jedna czwarta uczniów szkół podstawowych oraz prawie połowa gimnazjalistów, zaś 14,7% gimnazjalistów wskazało czas wolny po lekcjach, jako okoliczność pierwszego kontaktu z alkoholem, a 11% gimnazjalistów wskazało dyskotekę. Uczniowie wskazywali ponadto na inne okoliczności, jak sylwester, czy wesele. Szczegółowe zestawienie wyników znajduje się w tabeli.

Tab. 3. Okoliczności pierwszego spożycia alkoholu. Procenty dotyczą grypy uczniów, którzy deklarowali wcześniej kontakt z alkoholem.

W jakiej sytuacji po raz pierwszy miałeś kontakt z alkoholem?	Szkoła podstawowa	Gimnazjum
W szkole	11,1%	3,1%
Na dyskotecce/w pubie	-	11%
Na wakacjach	22,2%	48,7%
W czasie wolnym/po szkole	-	15,2%
W domu	33,3%	14,7%
W innej sytuacji	33,3%	7,3%

Nieco mniej niż połowa uczniów szkół podstawowych (44,4%), którzy deklarowali spożycie alkoholu, zrobiła to z własnej inicjatywy, 11,1% uczniów zostało namówionych przez znajomych, a 44,4% uczniów wskazało na inną sytuację. Zdecydowana większość gimnazjalistów (80,4%), mających kontakt z alkoholem, zrobiła to z własnej inicjatywy, 12,7% gimnazjalistów zostało namówionych przez znajomych, a 6,9% gimnazjalistów wskazało na inną sytuację.

Tab. 4. Rodzaje alkoholu spożywanego przez gimnazjalistów oraz częstotliwość ich spożywania. Procenty dotyczą wszystkich uczniów, a nie tylko tych, którzy wcześniej deklarowali kontakt z alkoholem.

	PIWO	WINO	NAPOJE WYSOKOPROCENTOWE
Nigdy	72,5%	85,5%	79,8%
1-2 razy	11%	8,6%	6,5%
3-5 razy	3,8%	2,4%	4,7%
6-9 razy	4,4%	1,2%	3,1%
10-19 razy	3,3%	0,9%	3,1%
20-39 razy	1,2%	-	0,5%
40 i więcej razy	3,8%	1,4%	2,3%

Spożycie piwa przez gimnazjalistów w Gorlicach wynosi 27,5%, spożywanie wina – 14,5%, natomiast poziom picia wódki wynosi 20,2%.

Mniej niż połowa (43,8%) gimnazjalistów, którzy deklarowali wcześniej kontakt z alkoholem, spożywała alkohol okazjonalnie (kilka razy w roku), 10,9% gimnazjalistów – kilka razy w miesiącu, 9,9% gimnazjalistów – średnio raz w miesiącu, 1,6% gimnazjalistów – więcej niż raz w tygodniu, 5,7% gimnazjalistów - prawie codziennie, a kolejnych 28,1% uczniów z tej grupy wiekowej spróbowało alkoholu tylko raz.

Kolejne pytanie dotyczyło upojenia alkoholowego. Picie w znacznych ilościach, które prowadzi do przekraczania progu nietrzeźwości, prowadzić może do uszczerbku na zdrowiu oraz nagannych zachowań, zaburzających porządek publiczny. Zapytaliśmy uczniów, czy zdarzyło się im kiedykolwiek upić (stracić kontrolę nad swoim zachowaniem). Wśród uczniów szkół podstawowych, żaden badany nie odpowiedział twierdząco na to pytanie. Wśród gimnazjalistów, którzy deklarowali wcześniej spożycie alkoholu, prawie dwie trzecie uczniów (60,6%) nie miało tego typu doświadczeń, 20,7% uczniów – upiło się tylko raz, 14% uczniów upiło się kilka razy (2-9 razy), zaś 4,7% uczniów upiło się 10 lub więcej razy.

Podsumowując **13,3% gimnazjalistów przynajmniej raz w życiu upiło się, tracąc kontrolę nad własnym zachowaniem** (procenty dotyczą wszystkich gimnazjalistów, a nie tylko tych, którzy deklarowali wcześniej kontakt z alkoholem). W badaniu ESPAD z 2011 roku uwzględniono dwa poziomy nadmiernego spożycia napojów alkoholowych: przekroczenie progu nietrzeźwości oraz silne upicie się (wypicie tyle, żeby zataczać się, bełkotać, nie pamiętać, co się działo). Do przekroczenia progu nietrzeźwości przynajmniej raz w życiu przyznało się 48,6% gimnazjalistów, zaś do silnego upicia się przynajmniej raz w życiu przyznało się 44,5% gimnazjalistów. Wyniki uzyskane w naszym badaniu wskazują na znacznie niższy od wyniku ogólnopolskiego, odsetek gimnazjalistów, którzy posiadali tego typu doświadczenia.

Rodzina odgrywa istotną rolę w wychowywaniu młodego pokolenia. Rodzice mogą mieć decydujący wpływ na podejmowanie doświadczeń z substancjami psychoaktywnymi przez ich dzieci, dlatego też ta kwestia została poruszona w badaniach. Uczniowie udzielali odpowiedzi na pytanie o reakcję rodziców w sytuacji, gdy wrócili do domu pod wpływem alkoholu.

Tab. 5. Reakcja rodziców na stan upojenia alkoholowego dzieci.

Jeśli wróciłeś do domu pod wpływem alkoholu, jaka była reakcja Twoich rodziców?	Gimnazjum
Zdenerwowali się i nakrzyczeli na mnie	7,3%
Ukarali mnie	5,2%
Nie zorientowali się	28,8%
Zauważyli, ale nie zareagowali	2,6%
Taka sytuacja nie miała miejsca	56%

W przypadku gimnazjalistów, ponad połowa badanych uczniów deklarowała, że nie zaistniała w ogóle sytuacja, w której badany wrócił do domu pod wpływem alkoholu i zastał rodziców. W sytuacji, kiedy rodzice rozpoznają stan upojenia alkoholowego u dzieci, czasami reagują gniewem i stosują kary. Niepokojące, że w przypadku 28,8% gimnazjalistów rodzice nie zorientowali się, że ich dziecko było pod wpływem alkoholu.

Palenie papierosów

Analizę związaną z paleniem papierosów w Gorlicach warto zacząć od wskazania średniego wieku dzieci i młodzieży, w którym sięgnęli po pierwszego papierosa. Wiek ten wynosi kolejno: dla szkół podstawowych – 10,4 lat, dla gimnazjum – 12 lat. Dość wysoki odsetek osób, które kiedykolwiek paliły papierosa, w badanej grupie (30,6% gimnazjalistów) jest niższy od wyników badania ESPAD z 2011 roku, według których w czasie całego życia jakiegokolwiek doświadczenia z paleniem miało 57,2% gimnazjalistów.

Jeżeli chodzi o zróżnicowanie między płciami w kwestii palenia papierosów, w szkołach podstawowych wśród uczniów przyznających się do palenia zdarzało się to rzadziej dziewczynkom (6,6%) niż badanym chłopcom (12,2%). W gimnazjum papierosy paliło przynajmniej raz w życiu więcej badanych chłopców (35%) niż badanych dziewczyn (27,7%).

Powyższe pytanie odnosiło się do zjawiska eksperymentowania z tą substancją, czyli podejmowania prób palenia tytoniu. W kolejnym pytaniu interesowało nas poznanie rozmiarów grupy aktualnie palących uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych. Badani uczniowie zostali poproszeni o odpowiedź na pytanie o palenie papierosów w ciągu ostatnich

30 dni przed badaniem. Zaledwie 2,5% uczniów szkół podstawowych paliło papierosy w ciągu 30 dni przed badaniem. Wśród gimnazjalistów 4,9% uczniów paliło w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem mniej niż jednego papierosa tygodniowo, 1,7% uczniów - mniej niż 1 papierosa dziennie, 4% uczniów – 1-5 papierosów dziennie, 1,9% uczniów – 6-10 papierosów dziennie, 0,3% uczniów – 11 -20 papierosów dziennie, zaś 1,1% więcej niż 20 papierosów dziennie. **W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 2,5% uczniów szkół podstawowych oraz 13,9% gimnazjalistów.** Uzyskane wyniki są dużo niższe od wyników badań ogólnopolskich. Według badań ESPAD z 2011 roku, w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 29,8% gimnazjalistów.

Tab.6. Porównanie wyników badań z badaniami ESPAD z 2011 roku. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni w grupie gimnazjalistów w Gorlicach.

		Diagnoza	ESPAD
Gimnazjum	Nie	86,1%	70,2%
	Mniej niż jeden papieros na tydzień	4,9%	8,2%
	Mniej niż 1 papieros dziennie	1,7%	4,1%
	1-5 papierosów dziennie	4%	8,2%
	6-10 papierosów dziennie	1,9%	5,3%
	11-20 papierosów dziennie	0,3%	2,4%
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,1%	1,7%

Analiza dostępności młodych mieszkańców do papierosów wykazała, że 23,6% uczniów szkoły podstawowej wskazało na możliwość dostępu do papierosów w sytuacji, gdy zakupi je, na przykład, inna osoba, a dla 35% uczniów z tej grupy wiekowej zakup papierosów jest raczej łatwy lub bardzo łatwy. Odsetek uczniów, którzy oceniają zakup papierosów jako raczej łatwy lub bardzo łatwy, wzrasta w starszej grupie wiekowej (63,9% gimnazjalistów). **Powinno to uświadamiać dorosłym, że młodzi ludzie mają stanowczo zbyt mało ograniczony dostęp do nikotyny, mimo iż prawo zabrania sprzedaży papierosów osobom poniżej 18 roku życia.** Poniższa tabela przedstawia zestawienie wyników na pytanie o dostępność papierosów.

Tab. 7. Dostępność papierosów w środowisku dzieci i młodzieży.

Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić papierosy jest?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum
Bardzo trudno	12,1%	6,7%
Raczej trudno	14,6%	5,1%
Trudno, ale jak się poprosi odpowiednie osoby to można	23,6%	14,4%
Raczej łatwo	17,2%	26,4%
Bardzo łatwo	17,8%	37,5%
Trudno powiedzieć	14,6%	10%

Ponad jedna trzecia gimnazjalistów wskazuje, że dostęp do papierosów jest dla nich bardzo łatwy. Uzyskane wyniki są niższe od wyników badań ESPAD z 2011 roku, w których odsetek uczniów określających zdobycie papierosów jako bardzo łatwe zadanie wśród gimnazjalistów wyniósł 48,1%.

Osoby badane pytane o okoliczności zapalenia pierwszego papierosa, najczęściej wskazywały na wakacje oraz czas wolny po lekcjach jako początek kontaktu z papierosami. Wśród uczniów szkół podstawowych, którzy mieli kontakt z papierosami, 46,7% badanych wskazało wakacje, 26,7% uczniów – czas wolny, a 26,7% uczniów - dom. Wśród uczniów gimnazjum odsetek badanych wskazujących wakacje wyniósł 41,1%. Ponadto wielu uczniów gimnazjum miało pierwszy kontakt z papierosem w wolnym czasie (37,5%). Wakacje to często czas spędzany z dala od domu i rodziców, nawiązywania nowych znajomości. Może on sprzyjać eksperymentowaniu z używkami, do którego dzieci i młodzież mogą być zachęcane w czasie wakacyjnych wyjazdów. Uczniowie gimnazjum czasami swojego pierwszego papierosa wypalali ponadto w domu, na dyskotece lub w szkole.

Tab. 8. Okoliczności zapalenia pierwszego papierosa. Procenty dotyczą uczniów, którzy deklarowali wcześniej kontakt z papierosami.

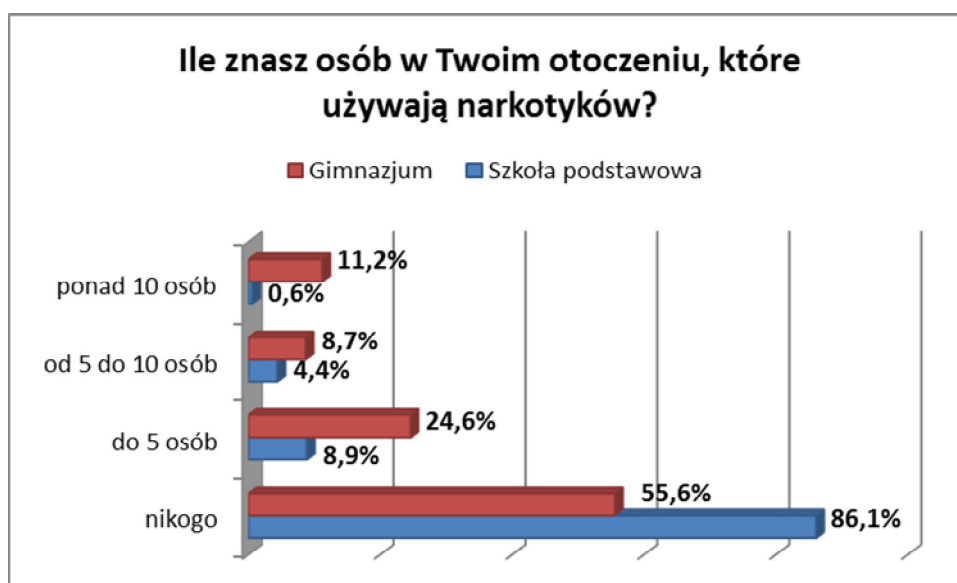
Gdzie po raz pierwszy palileś?	Szkoła podstawowa	Gimnazjum
Szkoła	-	10,1%
Dyskoteka/pub	-	3%
Wakacje	46,7%	41,1%
Czas wolny/po lekcjach	26,7%	37,5%
Dom	26,7%	7,1%
W innej sytuacji	-	1,2%

W przypadku pytania uczniów o inicjatywę dotyczącą palenia papierosów, najczęściej początek palenia w obu grupach wiekowych był rezultatem własnej decyzji (szkoły podstawowe – 60% uczniów, gimnazja – 62,1% uczniów mających kontakt z papierosami). Często badani wskazywali również na wpływ rówieśników (szkoły podstawowe – 33,3% uczniów, gimnazja – 34,3% uczniów mających kontakt z papierosami), zaś 6,7% uczniów szkół podstawowych oraz 3,6% gimnazjalistów wskazało na inną sytuację.

Zachowania związane z używaniem narkotyków i dopalaczy

Przeprowadzone badania wykazują, że czterech uczniów szkoły podstawowej (2,5%, chłopcy) miało kontakt z narkotykami. Wśród starszych uczniów, 57 uczniów gimnazjum (10%, 21 dziewczynek i 36 chłopców) miało doświadczenia z używaniem substancji psychoaktywnych. W przypadku gimnazjalistów średni wiek inicjacji narkotykowej wyniósł – 14 lat, zaś w przypadku uczniów szkół podstawowych – 11 lat. **Na podstawie uzyskanych wyników można stwierdzić, że zjawisko zażywania narkotyków jest umiarkowanie duże wśród badanych uczniów w Gorlicach.**

Problem używania narkotyków przez młodych ludzi widoczny jest również przy pytaniu o to, ile zna się osób używających substancji odurzających. Poznanie rozpowszechnienia używania substancji w najbliższym otoczeniu pozwala w przybliżeniu oszacować ryzyko sięgania po nie. W szkołach podstawowych 13,9% osób przyznało, że zna, co najmniej jedną osobę używającą narkotyków. W szkołach gimnazjalnych w podobny sposób odpowiedziało 44,4% uczniów.

Przedstawione wyniki są niższe od wyników badań ogólnopolskich. Według badań ESPAD z 2011 roku, 61,7% gimnazjalistów ma wśród swoich przyjaciół osoby, które palą marihuanę lub haszysz, 22,7% gimnazjalistów deklaruje, że ma wśród przyjaciół osoby, które biorą środki uspokajające lub nasenne bez przepisu lekarza, 16,2% gimnazjalistów ma wśród przyjaciół osoby, które biorą Ecstasy, zaś 17,5% gimnazjalistów ma wśród przyjaciół osoby używające środków wziewnych.

Tab. 9. Dostępność narkotyków w środowisku dzieci i młodzieży.

Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić narkotyki jest?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum
Bardzo trudno	27,8%	15,8%
Raczej trudno	13,3%	11,1%
Trudno, ale jak się zna odpowiednie osoby to można	19,6%	28,3%
Raczej łatwo	5,7%	10,7%
Bardzo łatwo	3,8%	7,7%
Nie wiem	29,7%	26,2%

Jeżeli chodzi o dostęp do narkotyków wśród dzieci i młodzieży uczącej się, na poziomie szkoły podstawowej 9,5% uczniów odpowiedziało, że zakup narkotyków byłby dla nich łatwy lub bardzo łatwy. W gimnazjum, 18,4% uczniów deklaruje, że zakup narkotyków jest bardzo łatwy lub raczej łatwy. Prawie jedna trzecia uczniów szkół podstawowych oraz ponad jedna czwarta gimnazjalistów nie posiada wiedzy na ten temat.

Tab. 10. Wiedza na temat miejsc, w których można kupić narkotyki.

Gdzie, według Ciebie, najłatwiej można kupić narkotyki?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum
Na podwórku	10,1%	15,8%
Na dyskotecce	10,7%	10,8%
W szkole	4,1%	5,6%
Można zamówić przez telefon	5,3%	6,6%
Można zamówić przez Internet	18,3%	10%
Nie wiem	51,5%	51,2%

Ponad połowa uczniów szkół podstawowych oraz gimnazjalistów deklaruje, że nie posiada wiedzy na temat tego, gdzie można najłatwiej zaopatrzyć się w narkotyki. Uczniowie szkół podstawowych oraz gimnazjaliści najczęściej wskazują na dyskotekę, podwórko oraz Internet jako miejsca, gdzie łatwo można kupić narkotyki. Niepokoi informacja, że dla niektórych badanych uczniów miejscem, w którym najłatwiej można kupić narkotyki, jest szkoła. Wynik ten wskazuje na potrzebę zwracania większej uwagi przez nauczycieli oraz innych pracowników na to, co się dzieje w szkole.

Jeżeli chodzi o inicjatywę pierwszego kontaktu z narkotykami, dwóch uczniów zrobiło to bez niczyjej namowy, jeden uczeń szkoły podstawowej spróbował narkotyków za namową sprzedawcy narkotyków, zaś jeden uczeń wskazał na inne okoliczności. Wśród gimnazjalistów, którzy mieli kontakt z narkotykami, 66,7% uczniów zrobiło to bez niczyjej namowy, 24,6% uczniów zostało namówionych przez znajomych, 5,3% uczniów zostało namówionych przez sprzedawcę, a 3,5% uczniów wskazało na inne okoliczności.

Zapytaliśmy również uczniów, którzy deklarowali używanie narkotyków, o okoliczności pierwszego kontaktu z substancjami psychoaktywnymi. Szczegółowy rozkład wyników ukazuje poniższa tabela.

Tab. 11. Okoliczności pierwszego kontaktu z narkotykami. Procenty dotyczą uczniów, którzy deklarowali wcześniej kontakt z narkotykami.

Gdzie po raz pierwszy użyłeś narkotyków?	Gimnazjum
Szkoła	10,9%
Dyskoteka/pub	1,8%
Wakacje	54,5%
Dom	-
Czas wolny/po lekcjach	30,9%
Inna sytuacja	1,8%

Ponad połowa gimnazjalistów, którzy deklarowali wcześniej kontakt z narkotykami, zażyła substancje psychoaktywne po raz pierwszy na wakacjach, 10,9% uczniów - w szkole, 30,9% uczniów - w czasie wolnym po lekcjach, a 1,8% uczniów miało doświadczenia z narkotykami w innej sytuacji. Dwóch uczniów szkoły podstawowej, którzy deklarowali kontakt z narkotykami, spróbowało substancji psychoaktywnej po raz pierwszy na wakacjach, zaś dwóch uczniów spróbowało narkotyków w czasie wolnym.

Zadaliśmy również pytanie o to, jak często młodzi ludzie używają narkotyków. Wśród gimnazjalistów, którzy deklarowali wcześniej kontakt z narkotykami, 30,4% uczniów spróbowało tylko raz, 10,7% uczniów deklarowało, że zażywa narkotyki prawie codziennie, 8,9% uczniów - więcej niż raz w tygodniu, 1,8% uczniów - kilka razy w miesiącu, 1,8% uczniów - średnio raz w miesiącu, a 27,3% uczniów robi to okazjonalnie. Fakt, że 61 uczniów w obu grupach badanych (8,3% wszystkich badanych uczniów) miało kontakt z narkotykami, (zakładając, że te odpowiedzi były szczere) wskazuje, że problem z narkotykami jest umiarkowanie nasilony wśród badanych uczniów w Gorlicach.

Istotną informacją jest rodzaj substancji odurzających, po które sięgają młodzi ludzie oraz częstotliwość używania tych substancji w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Najbardziej rozpowszechnionymi substancjami odurzającymi wśród gimnazjalistów jest marihuana oraz jej pochodne. Poniższa tabela zawiera rozkład odpowiedzi na pytanie o rodzaj używanych narkotyków.

Tab. 12. Używanie różnych rodzajów substancji psychoaktywnych przez uczniów gimnazjum w Gorlicach. Procenty odnoszą się do wszystkich badanych uczniów, a nie tylko tych, którzy wcześniej deklarowali użycie narkotyku.

Substancja		Ogółem
Marihuana lub jej pochodne	Nigdy	91,4%
	1-2 razy	3,5%
	3-5 razy	1,9%
	6-9 razy	0,5%
	10-19 razy	0,3%
	20-39 razy	0,7%
	40 i więcej razy	1,7%
Amfetamina	Nigdy	98,1%
	1-2 razy	0,7%
	3-5 razy	0,5%
	6-9 razy	0,2%
	10-19 razy	-
	20-39 razy	0,3%
	40 i więcej razy	0,2%
LSD	Nigdy	99%
	1-2 razy	0,2%
	3-5 razy	0,2%
	6-9 razy	0,2%
	10-19 razy	-
	20-39 razy	0,2%
	40 i więcej razy	0,2%
Ecstasy	Nigdy	95,5%
	1-2 razy	0,5%
	3-5 razy	-
	6-9 razy	-
	10-19 razy	-
	20-39 razy	-
	40 i więcej razy	-

Badanie uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych – Gorlice 2013

Środki nasenne	Nigdy	99,2%
	1-2 razy	-
	3-5 razy	0,2%
	6-9 razy	-
	10-19 razy	0,2%
	20-39 razy	0,2%
	40 i więcej razy	0,2%
	Środki nasenne + alkohol	Nigdy
1-2 razy	0,5%	
3-5 razy	-	
6-9 razy	0,2%	
10-19 razy	-	
20-39 razy	0,2%	
40 i więcej razy	-	
Klej, rozpuszczalnik	Nigdy	98,2%
	1-2 razy	0,9%
	3-5 razy	0,5%
	6-9 razy	0,2%
	10-19 razy	-
	20-39 razy	0,2%
	40 i więcej razy	-
	Sterydy anaboliczne	Nigdy
1-2 razy		0,2%
3-5 razy		0,2%
6-9 razy		0,2%
10-19 razy		-
20-39 razy		-
40 i więcej razy		0,2%
Grzyby halucynogenne		Nigdy
	1-2 razy	-
	3-5 razy	-
	6-9 razy	0,2%
	10-19 razy	0,2%
	20-39 razy	0,2%
	40 i więcej razy	0,7%
	Kokaina	Nigdy
1-2 razy		0,5%
3-5 razy		-
6-9 razy		-
10-19 razy		0,3%
20-39 razy		0,5%
40 i więcej razy		0,2%

Pozytywną informacją uzyskaną podczas badania są deklaracje większości uczniów, że nie sięgnęliby po narkotyki, nawet gdyby zdarzyła się ku temu okazja. W ten sposób odpowiadało 97,5% uczniów szkół podstawowych oraz 85% gimnazjalistów. Informacje te mogą świadczyć o dużej świadomości związanej ze szkodliwością narkotyków oraz konsekwencjami ich zażywania wśród uczniów.

Rosnącym problemem, z którym boryka się wiele krajów jest dostępność na rynku produktów nazywanych dopalaczami. Postanowiliśmy zbadać skalę zjawiska stosowania dopalaczy wśród uczniów szkół podstawowych i gimnazjum w Gorlicach. Czterech uczniów szkół podstawowych (2,5% uczniów, 2 dziewczynki i 2 chłopców) oraz dwudziestu czterech gimnazjalistów (4,2% uczniów, 12 dziewczyn i 12 chłopców) odpowiedziało twierdząco na pytanie o używanie dopalaczy przynajmniej raz w życiu. Średnia wieku gimnazjalistów którzy sięgnęli po dopalacze wyniosła 13,4 lat, zaś uczniów szkół podstawowych – 10 lat. 4,5% uczniów szkół podstawowych i 10% gimnazjalistów przyznało, że użyliby dopalaczy, gdyby mieli okazję.

Tab. 13. Dostępność dopalaczy w środowisku dzieci i młodzieży.

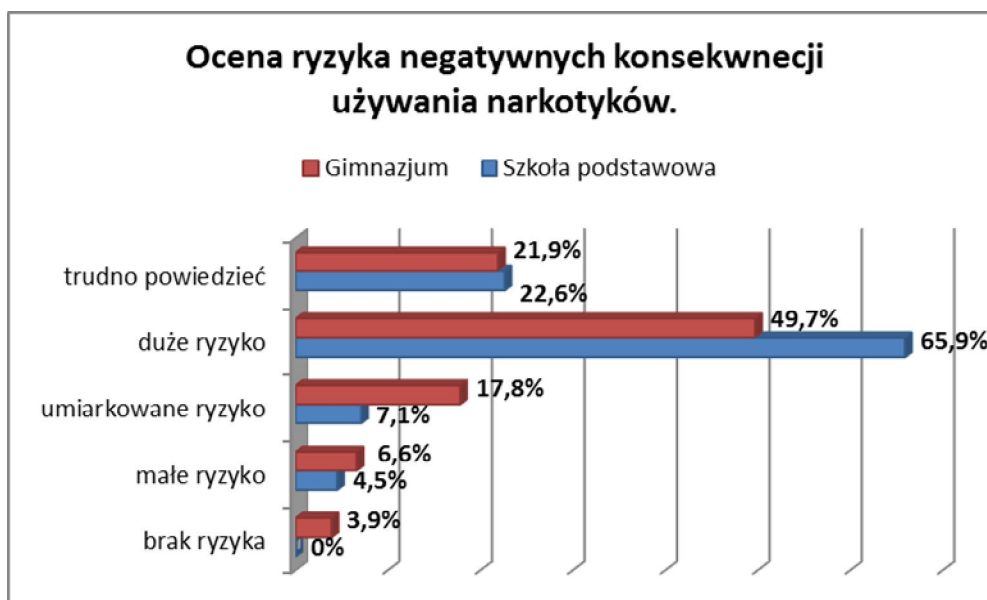
Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić dopalacze jest?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum
Bardzo trudno	16,6%	10,8%
Raczej trudno	23,6%	10,4%
Trudno, ale jak się zna odpowiednie osoby to można	13,4%	21,7%
Raczej łatwo	9,6%	15,9%
Bardzo łatwo	4,5%	7,1%
Trudno powiedzieć	32,5%	34,2%

Kolejne pytanie dotyczyło dostępności dopalaczy wśród uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych w Gorlicach. Blisko jedna trzecia uczniów szkół podstawowych nie posiada wiedzy na temat dostępności tych substancji w najbliższej okolicy. Dla 40,2% badanych z tej grupy wiekowej zakup dopalaczy jest bardzo trudny lub raczej trudny, zaś 14,1% badanych deklaruje, że jest to raczej łatwe lub bardzo łatwe zadanie. Wśród

gimnazjalistów wyniki rozkładają się następująco: ponad jedna trzecia gimnazjalistów nie posiada wiedzy na ten temat; dla kolejnych 21,2% badanych gimnazjalistów zakup dopalaczy oceniany jest jako bardzo trudny lub raczej trudny, zaś 23% gimnazjalistów ocenia to zadanie jako raczej łatwe bądź bardzo łatwe. Badani uczniowie oceniają zakup dopalaczy jako znacznie trudniejszy niż młodzi uczestnicy badania ESPAD z 2011 roku, w którym 40,5% gimnazjalistów oceniło dopalacze jako raczej łatwo lub bardzo łatwo dostępne.

Zapytaliśmy uczniów o przebywanie pod wpływem substancji psychoaktywnych (alkoholu, dopalaczy, narkotyków) na terenie szkoły. Żaden uczeń szkół podstawowych nie odpowiedział twierdząco na to pytanie. Przyznało się do tego jednak 6% gimnazjalistów.

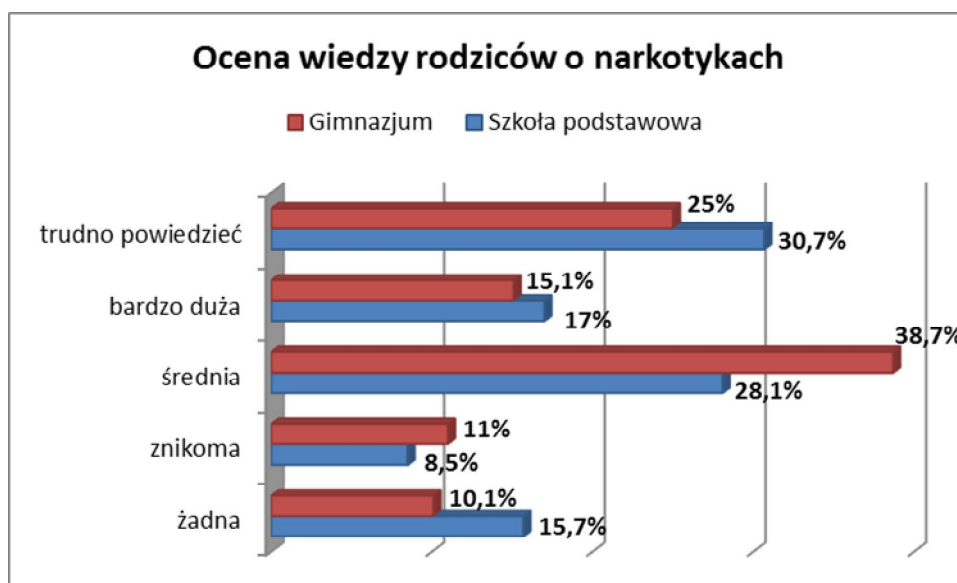
Uczniowie zostali również poproszeni o ocenę tego, jak bardzo ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą, kiedy używają narkotyków. Większość uczniów, podobnie jak w badaniach ogólnopolskich, dostrzega ryzyko szkód związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. Prawie dwie trzecie szkół podstawowych oraz połowa gimnazjalistów deklaruje, że używanie narkotyków jest związane z dużym ryzykiem. Ponad jedna piąta uczniów szkoły podstawowej oraz gimnazjalistów nie posiada wiedzy na ten temat.

Należy podkreślić, że stosunkowo niewielki odsetek badanych uczniów z obu grup wiekowych ocenia poziom ryzyka jako mały lub deklaruje, że go wcale nie ma.

Połowa uczniów szkół podstawowych (49,4%) oraz ponad połowa gimnazjalistów (58,2%) deklaruje, że ich opiekunowie rozmawiali z nimi na temat szkodliwości używania narkotyków. Jedna piąta uczniów szkół podstawowych (19,6%) oraz ponad połowa gimnazjalistów (51,5%) uczestniczyła w zajęciach profilaktycznych na temat szkodliwości używania substancji psychoaktywnych (narkotyki, dopalacze, alkohol).

Uczniowie zostali również poproszeni o ocenę wiedzy i postaw swoich rodziców wobec narkotyków. W przeważającej części gimnazjaliści ocenili wiedzę swoich rodziców o narkotykach jako średnią, odpowiedziało tak 38,7% uczniów. Ponad jedna czwarta uczniów szkół podstawowych oceniła wiedzę rodziców jako średnią, 15,7% uczniów z tej grupy wiekowej deklarowało, że rodzice nie posiadają żadnej wiedzy na temat narkotyków. Prawie jedna trzecia uczniów szkół podstawowych oraz jedna czwarta gimnazjalistów nie posiadała wiedzy na ten temat.

W przypadku pytania o reakcję rodziców na używanie narkotyków przez własne dzieci, większość uczniów wskazywała odpowiedzi sugerujące aktywną postawę krytyczną wobec takiego faktu i próbę znalezienia rozwiązania. Stosunkowo niewielki odsetek młodych ludzi był przekonany, że ich rodzice łatwo pogodziliby się z takim faktem lub nic by nie zrobili w takiej sytuacji. Zestawienie wyników dla tego zagadnienia przedstawione zostało w tabeli.

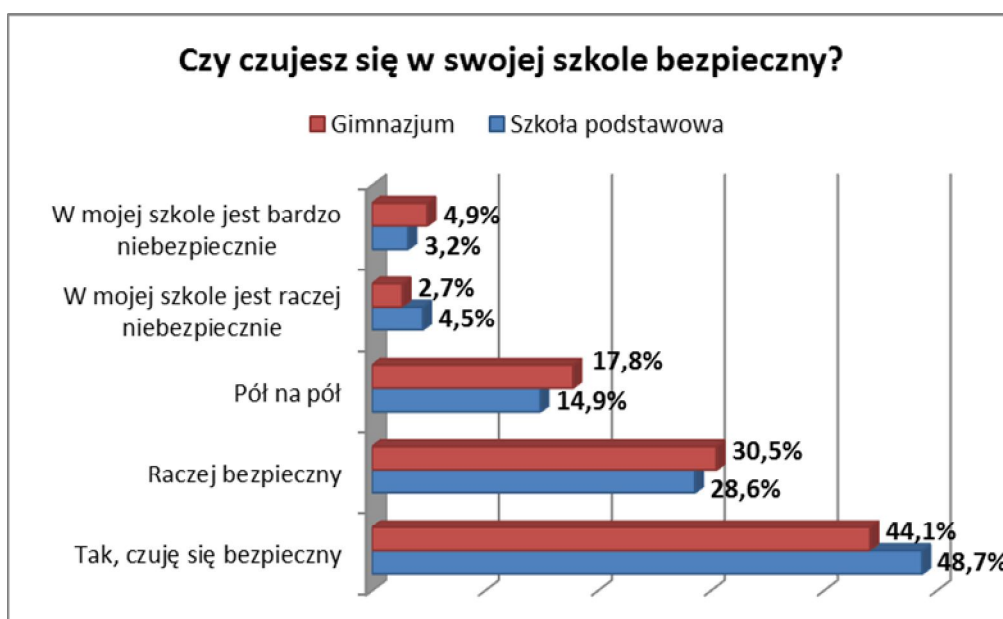
Tab. 14. Postawy rodziców wobec zażywania narkotyków przez uczniów.

Jak myślisz, jak zareagowałoby Twoi rodzice, gdyby dowiedzieli się, że zażywasz narkotyki?	Szkoła podstawowa	Gimnazjum
Ukarali	21,7%	25,2%
Próbowali pomóc znaleźć przyczynę	58,6%	46,1%
Pokrzyczeli i „odpuścili”	1,1%	3,3%
Zmartwiliby się	7,7%	18,2%
Nic by nie zrobili	1,1%	1,7%
Inne	4,4%	5,5%

Dzieci i młodzież a zachowania przemocowe

Zjawisko przemocy w środowisku młodych ludzi staje się problemem coraz bardziej aktualnym i wymagającym podjęcia odpowiednich rozwiązań. Poziom agresywności dorastającej młodzieży wzrasta, liczne są również akty przemocy dokonywane przez dzieci i młodzież wobec ich rówieśników. Agresja ujawniająca się w szkole często ma swoje źródła w przemocy domowej, kiedy rodzice uczą swoje dzieci niewłaściwych wzorców reagowania i wchodzenia w kontakty z innymi ludźmi. Przeprowadzone ankiety w szkołach podstawowych i gimnazjalnych w Gorlicach pozwalają przyrzeć się dokładniej nasileniu zjawiska agresji w środowisku szkolnym, a także przeanalizować postawy wychowawcze rodziców wobec własnych dzieci.

Jeżeli chodzi o poczucie bezpieczeństwa na terenie szkoły, bezpiecznie lub raczej bezpiecznie w szkole czuje się 77,3% uczniów szkół podstawowych oraz 74,6% gimnazjalistów. Raczej niebezpiecznie lub bardzo niebezpiecznie czuje się w szkole 7,7% uczniów szkół podstawowych oraz 7,6% gimnazjalistów. Większość badanych uczniów w Gorlicach wydaje się czuć bezpiecznie w środowisku szkolnym.

W tym miejscu można przejść do bezpośrednich pytań o akty agresji i przemocy, z jakimi spotykali się młodzi ludzie na terenie szkoły i poza jej obszarem. W dzisiejszych czasach rosnąca agresja w środowisku dzieci i młodzieży staje się problemem narastającym i wymagającym podjęcia aktywnych działań, umożliwiających zwiększenie bezpieczeństwa młodych ludzi.

Tab. 15. Częstość obserwowania zjawisk przemocy na terenie szkoły.

Jak często obserwujesz zjawiska przemocy w szkole?	Szkoła podstawowa	Gimnazjum
Bardzo często	13,3%	8,7%
Często, kilka razy w tygodniu	13,3%	12,1%
Kilka razy w miesiącu	20,3%	27,1%
Rzadko	41,8%	41,2%
Nie obserwuję wcale	11,4%	10,8%

W przypadku pytania o częstotliwość obserwowania zjawisk przemocy na terenie szkoły, na bardzo częsty i częsty kontakt z takimi sytuacjami wskazało 26,6% uczniów szkół podstawowych oraz 20,8% gimnazjalistów. Rezultaty te wskazują, że przemoc jest zjawiskiem umiarkowanie rozpowszechnionym w Gorlicach. Jednocześnie warto dodać, że 24,2% uczniów szkół podstawowych oraz 16,5% gimnazjalistów deklaruje, że są w szkole

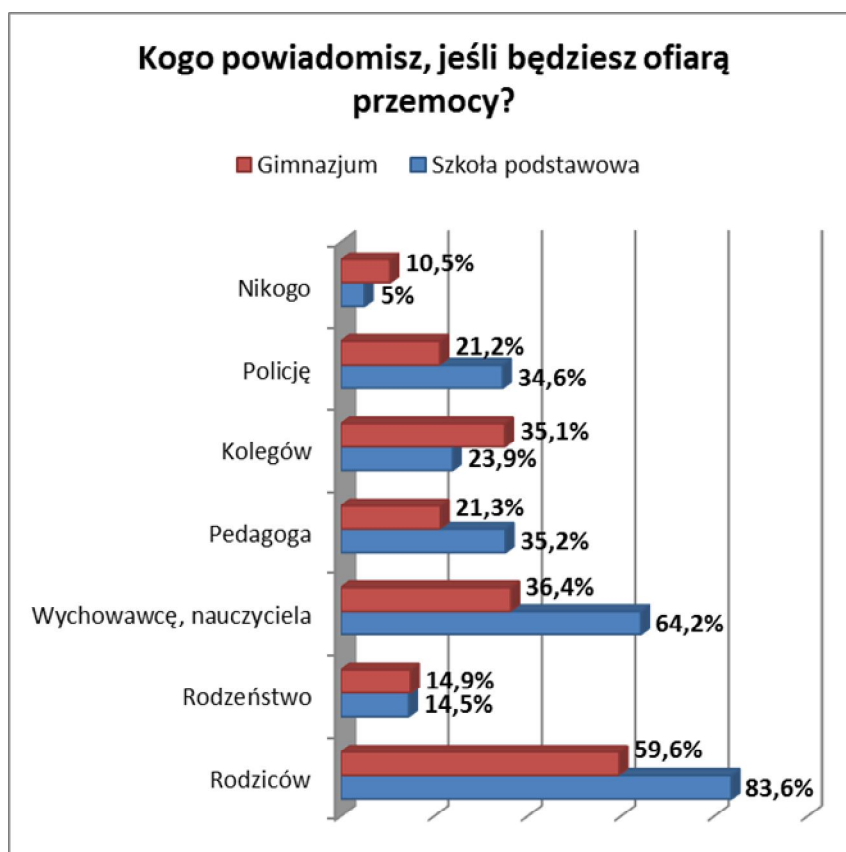
uczniowie, których się boją. Uczniowie szkół podstawowych obawiają się średnio dwóch uczniów, natomiast gimnazjaliści – średnio czterech uczniów w szkole.

Do znajomości osoby z otoczenia, która doświadcza przemocy ze strony rodziny lub otoczenia rówieśniczego, przyznaje się 29,1% uczniów szkół podstawowych oraz 32,8% gimnazjalistów. Skala zjawiska wydaje się stosunkowo poważna. W związku z tym zbadaliśmy, czy badani uczniowie wiedzą, jak należy postąpić wobec osoby, która doświadcza przemocy oraz gdzie należy się zgłosić, do kogo udać, jeśli są świadkami przemocy. Zdecydowana większość badanych (75,2% uczniów szkół podstawowych, 73% gimnazjalistów) posiada taką wiedzę, pozostałych uczniów należałoby poddać edukacji w tej kwestii.

Postawy uczniów wobec zachowań przemocowych można zanalizować na podstawie reakcji, jaką przyjęliby w sytuacji bycia świadkiem przemocy. **11,4% uczniów szkół podstawowych oraz 12,5% gimnazjalistów deklaruje, że nie zareagowałoby na akt przemocy dokonywany w ich obecności.** Trudno stwierdzić jednak, czy taka postawa wynikałaby z lęku czy też z obojętności wobec zjawiska agresji. Pozytywna informacja wiąże się ze znaczącą ilością uczniów deklarującą poinformowanie innej osoby oraz podjęcie próby złagodzenia konfliktu. Stosunkowo nieduży odsetek uczniów szkoły podstawowej (7,8%) oraz gimnazjalistów (13,3%) deklarował włączenie się do bójki.

Zapytaliśmy również młode osoby, kogo powiadomią, jeżeli będą świadkami lub ofiarami przemocy. Istniała możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Badani uczniowie bardzo często wskazywali na rodziców (83,6% uczniów szkół podstawowych, 59,6% gimnazjalistów). Obie grupy wskazywały często wychowawcę, nauczyciela (64,2% uczniów szkół podstawowych, 36,4% gimnazjalistów). Mniejszy odsetek badanych uczniów wskazał pedagoga. Wraz z wiekiem wzrasta odsetek uczniów deklarujących chęć zwrócenia się do kolegów w takiej sytuacji (23,9% uczniów szkół podstawowych oraz 35,1% gimnazjalistów). Warto zaznaczyć, że wśród badanych uczniów były też osoby, które nie powiadomiłyby nikogo o przemocy. Odpowiedziało w ten sposób 5% uczniów szkół podstawowych oraz 10,5% gimnazjalistów. Badani uczniowie deklarowali ponadto, że powiadomiliby babcię, dziadka, a także przyjaciół.

Badania koncentrowały się również na relacjach młodych ludzi z rodzicami i postawach wychowawczych rodziców wobec własnych dzieci. Większość uczniów szkół podstawowych (89%) oceniła swoje relacje z rodzicami jako bardzo dobre lub raczej dobre, odsetek ten jest niższy wśród starszych uczniów – 79,6%. Zaledwie 0,6% uczniów szkół

podstawowych oraz 3,9% gimnazjalistów odpowiedziało, że ich relacje z rodzicami są raczej złe lub bardzo złe. Dzięki utrzymywaniu dobrych relacji dzieci z rodzicami, dom rodzinny staje się bezpiecznym miejscem dla młodej osoby.

Tab. 16. Jakość relacji uczniów z rodzicami

Jak oceniasz swoje relacje z rodzicami?	Szkoła podstawowa	Gimnazjum
Bardzo dobre	67,7%	52,6%
Raczej dobre	21,3%	27%
Raz dobre, a raz złe	10,3%	16,5%
Raczej złe	0,6%	2,1%
Bardzo złe	-	1,8%

W odniesieniu do postaw wychowawczych rodziców, w ankiecie pojawiło się pytanie o stosowanie kar wobec dzieci i formę, jaką ewentualne kary przybierają. Odpowiedzi uczniów zostały przedstawione na poniższym wykresie. Każdy badany mógł zaznaczyć kilka odpowiedzi.

Na podstawie otrzymanych rezultatów można stwierdzić, że **istnieje znaczny odsetek rodziców niestosujących kar wobec własnych dzieci**. W szkołach podstawowych wyniósł on 30,2%, w szkołach gimnazjalnych – 43%. **Z jednej strony brak stosowania kar w wychowaniu dzieci może świadczyć o braku konieczności takich zachowań bądź łagodnej i liberalnej postawie rodziców. Z drugiej strony może być również dowodem zbyt pobłażliwych zachowań rodziców w sytuacji, kiedy pewne rodzaje kar (w postaci pozbawienia przywilejów) wydają się potrzebne w procesie wychowania dzieci.** Kary, jeśli już występują, to najczęściej przybierają formę różnego rodzaju zakazów. Do stosowania przez rodziców kar fizycznych w postaci bicia przyznało się 7,5% uczniów szkół podstawowych oraz 4,4% gimnazjalistów.

Hazard

Gry hazardowe stanowią poważny, choć dość często pomijany problem społeczny. Istnieje wiele możliwości uprawiania gier hazardowych: udział w loteriach pieniężnych, gra na automatach, odwiedzanie kasyna. Istnieje również możliwość uprawiania gier hazardowych w Internecie oraz poprzez uczestnictwo w loteriach SMS. Uczestnictwo w grach na pieniądze wciąga, kusi możliwością szybkiej, wysokiej wygranej, z czasem jednak może doprowadzić do uzależnienia od hazardu. Szeroka oferta różnego rodzaju form gier hazardowych oraz ich dostępność sprawiają, że problem dotyczy nie tylko dorosłych, ale również dzieci i młodzieży. W badaniu skoncentrowaliśmy się na czterech formach gier hazardowych, pytając badanych uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych w Gorlicach o ich osobiste doświadczenia.

Dane zawarte w poniższej tabeli pokazują, że 23% uczniów szkół podstawowych oraz 31,3% gimnazjalistów wzięło przynajmniej raz w życiu udział w konkursach organizowanych przez gazety, operatorów telefonicznych, w których wysyła się płatne Smsy.

Tab. 17. Udział w konkursach organizowanych przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych, w których wysła się płatne smsy.

Udział w konkursach organizowanych przez gazety, TV, operatorów telefonicznych	Szkoła podstawowa	Gimnazjum
Nigdy	77%	68,7%
1 raz	14,5%	18,3%
Kilka razy (2-9)	7,9%	10,5%
10 lub więcej razy	0,6%	2,5%

Kolejne pytanie dotyczyło doświadczenia związanego z grą na automatach w salonach gier. Poniższa tabela zawiera dane, które pokazują, że 38,1% uczniów szkół podstawowych oraz 41,9% gimnazjalistów przynajmniej raz w życiu zagrało na automatach.

Tab. 18. Granie na automatach, w salonach gier,

Granie na automatach, w salonach gier	Szkoła podstawowa	Gimnazjum
Nigdy	61,8%	58,2%
1 raz	20,4%	14,9%
Kilka razy (2-9)	10,5%	19%
10 lub więcej razy	7,2%	8%

Mniejszy odsetek uczniów z obu grup wiekowych deklaruje obstawianie przynajmniej raz w życiu zakładów bukmacherskich. Twierdząco na to pytanie odpowiedziało 7,2% uczniów szkół podstawowych i 14% gimnazjalistów.

Tab. 19. Obstawianie zakładów bukmacherskich, np. STS, Totomix

Obstawianie zakładów bukmacherskich, np. STS, Totomix	Szkoła podstawowa	Gimnazjum
Nigdy	92,7%	86%
1 raz	3,3%	4,2%
Kilka razy (2-9)	2,6%	5,8%
10 lub więcej razy	1,3%	4%

Niewielu badanych uczniów deklaruje udział w jakichkolwiek grach na pieniądze w Internecie. Przynajmniej raz w życiu miało takie doświadczenia 12,5% uczniów szkół podstawowych oraz 13,6% gimnazjalistów.

Tab. 20. Granie w jakiegokolwiek gry na pieniądze w Internecie.

Granie w jakiegokolwiek gry na pieniądze w Internecie	Szkoła podstawowa	Gimnazjum
Nigdy	87,5%	86,4%
1 raz	7,2%	4,7%
Kilka razy (2-9)	2%	3,3%
10 lub więcej razy	3,3%	5,6%

Najbardziej rozpowszechnionymi grami hazardowymi wśród badanych uczniów są gry na automatach oraz konkursy organizowane przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych. Badania ESPAD z 2011 roku pokazują, że około jedna trzecia młodzieży (32,9% gimnazjalistów) ma za sobą doświadczenia gry na pieniądze.

Zachowania seksualne

Uczniom gimnazjum zadano również pytania dotyczące zachowań seksualnych oraz przekonań związanych z tymi zachowaniami. Inicjację seksualną ma za sobą, według deklaracji badanych uczniów, 56 gimnazjalistów (9,8% badanych, 20 uczennic i 36 uczniów). Badanym gimnazjalistom zadane zostały również pytania o stosunek bez zabezpieczenia oraz niechciane kontakty seksualne. Poniższa tabela przedstawia odpowiedzi na te pytania.

Tab. 21. Zachowania seksualne gimnazjalistów w Gorlicach.

Czy kiedykolwiek miałeś...?	Stosunek bez zabezpieczenia	Niechciane kontakty seksualne
Nigdy	93,6%	93,3%
1 raz	2,1%	3,1%
Kilka razy (2-9)	1%	1%
10 lub więcej razy	3,3%	2,6%

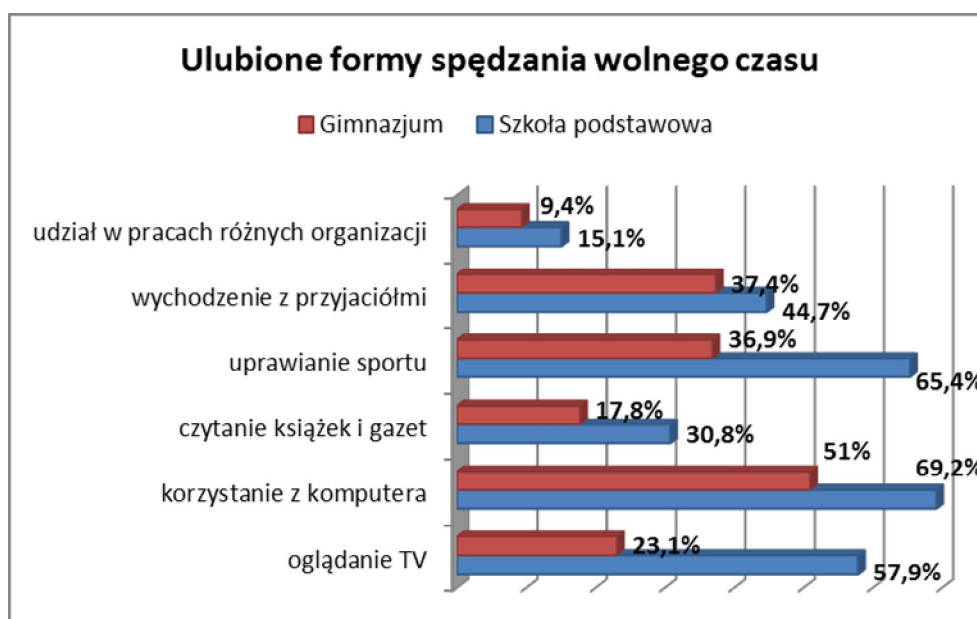
Dwunastu uczniów szkoły gimnazjalnej (2,1%) deklaroowało, że miało stosunek seksualny bez zabezpieczeń raz, sześciu uczniów (1%) - kilka razy (2-9), a dziewiętnastu (3,3%) więcej niż 10 razy. Kolejne pytanie dotyczyło doświadczania niechcianych kontaktów seksualnych. Wśród gimnazjalistów, osiemnastu uczniów (3,1%) doświadczyło niechcianego kontaktu seksualnego raz w życiu, kolejnych piętnastu uczniów (2,6%) – więcej niż 10 razy, a sześciu uczniów (1%) doświadczyło takiego kontaktu kilka razy (2-9 razy).

Według ESPAD z 2011 roku, 10,9% gimnazjalistów uprawiało seks bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji) w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem, zaś 5,3% gimnazjalistów miało niechciane doświadczenia seksualne w ciągu 12 ostatnich miesięcy przed badaniem. W Gorlicach mniej gimnazjalistów (6,4%) uprawiało seks bez zabezpieczenia, nieco większy był jednak odsetek uczniów którzy doświadczyli niechcianego kontaktu seksualnego (6,7%). Należy zaznaczyć, że w badaniu ESPAD pytano o doświadczenia w ciągu ostatnich 12 miesięcy, podczas gdy w naszym badaniu pytaliśmy respondentów o doświadczenia w ciągu całego życia.

W mediach coraz częściej poruszany jest problem młodych ludzi, którzy świadczą usługi seksualne za różnego rodzaju korzyści materialne. W badaniu gimnazjaliści zostali również zapytani o stosunek do świadczenia tego typu usług. Prawie jedna trzecia badanych gimnazjalistów (29,8%) deklaruje, że nie widzi niczego niestosownego w kontaktach seksualnych za pieniądze/prezenty. Występują różnice w odpowiedziach badanych uczniów oraz uczennic: 16,2% gimnazjalistek oraz 42,7% gimnazjalistów odpowiedziało w ten sposób na to pytanie.

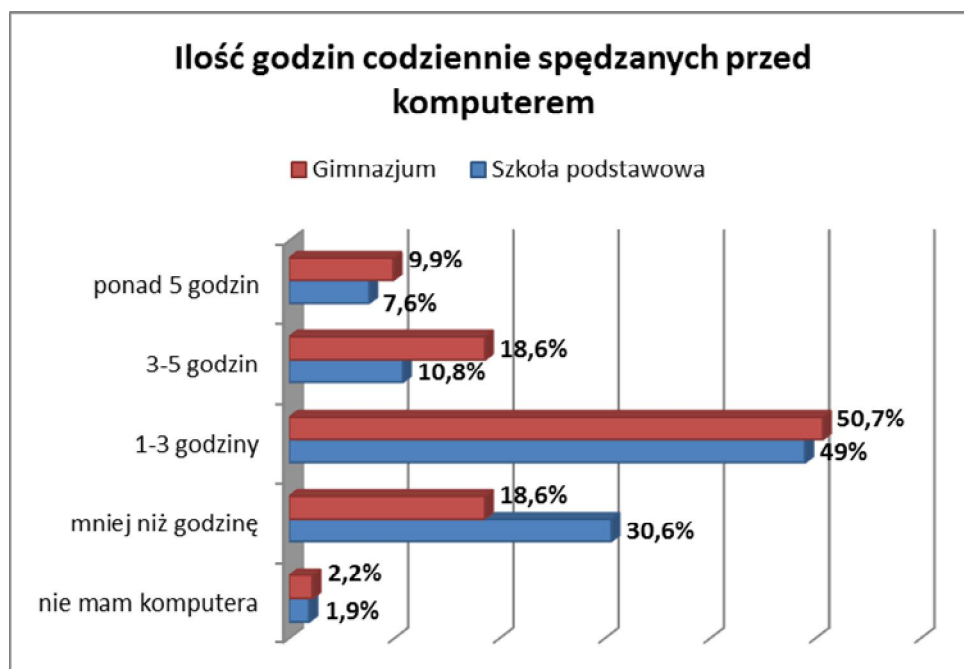
Używanie komputera przez dzieci i młodzież oraz zagrożenie cyberprzemocą

Internet jest bardzo popularnym medium wśród dzieci i młodzieży. Nawet, jeśli dziecko nie ma w domu komputera z dostępem do Internetu, nie oznacza to wcale, że nie ma ono dostępu do sieci internetowej. Internet jako nieocenione narzędzie komunikacji, edukacji oraz rozrywki jest atrakcyjnym medium. Należy jednak pamiętać, że korzystanie z tego medium może wiązać się z występowaniem pewnych zagrożeń na jakie narażeni są młodzi ludzie. W badaniu postanowiliśmy poznać nawyki korzystania z komputera uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych w Gorlicach oraz ich znajomość zagrożeń, jakie mogą wiązać się z korzystaniem z komputera i Internetu.

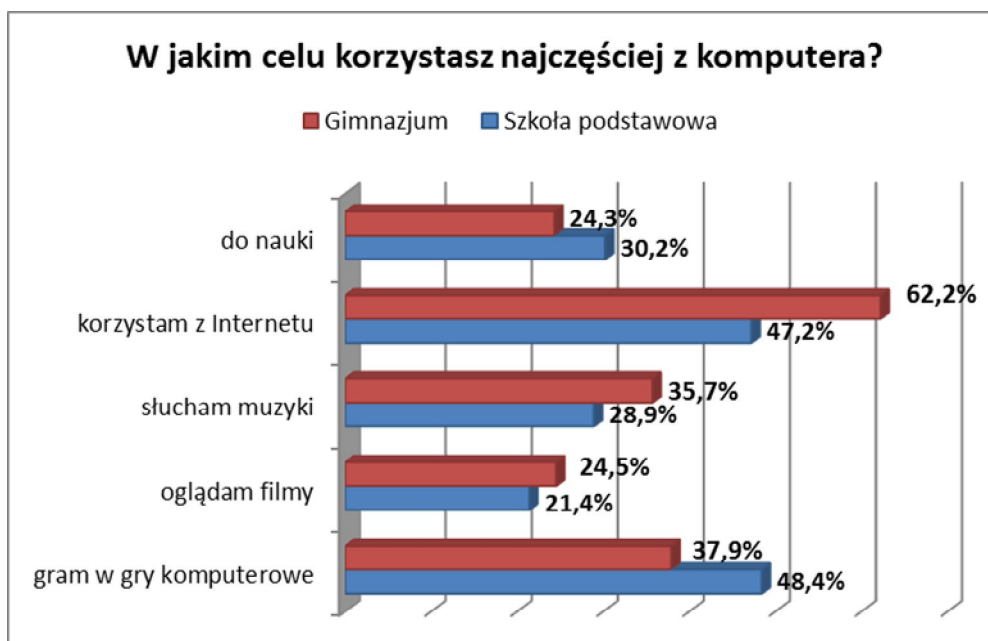

W badaniu zapytaliśmy uczniów o ulubione formy spędzania wolnego czasu. Najczęściej wybieraną przez uczniów szkół podstawowych formą spędzania wolnego czasu jest korzystanie z komputera (69,2%) oraz uprawianie sportu (65,4%). Ponadto uczniowie szkół podstawowych deklarowali, że lubią oglądać telewizję (57,9%) oraz wychodzić z przyjaciółmi (44,7%). Gimnazjaliści najczęściej deklarowali, że w wolnym czasie lubią korzystać z komputera (51%), uprawiać sport (36,9%), a także wychodzić z przyjaciółmi (37,4%). Najmniej popularną wśród badanych młodych mieszkańców Gorlic formą spędzania wolnego czasu jest udział w pracach różnych organizacji. Ponadto badani uczniowie wymieniali inne formy aktywności, jak pomoc rodzinie, robienie zdjęć, rysowanie, taniec, słuchanie muzyki, jazda konno, zabawa ze zwierzętami.

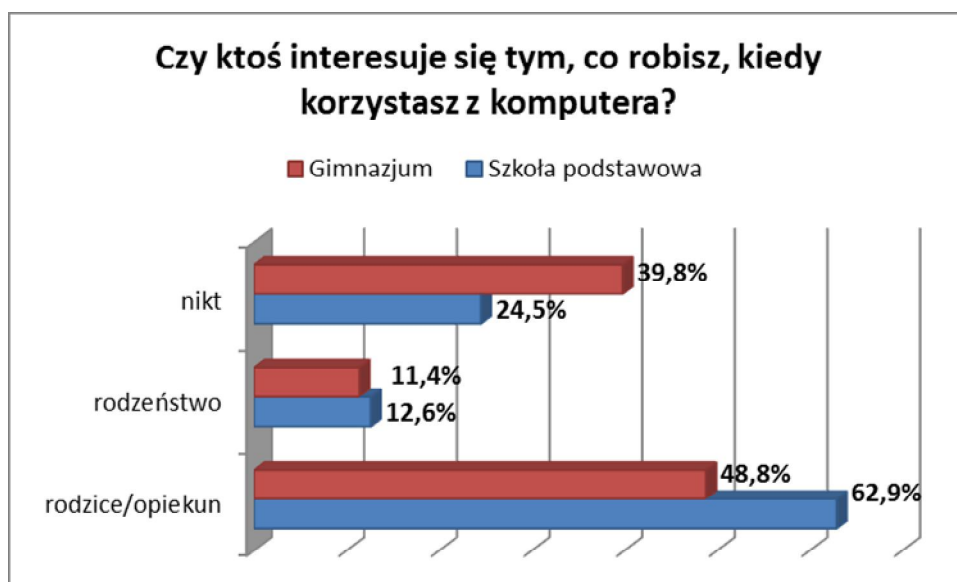
Połowa uczniów szkół podstawowych oraz gimnazjalistów spędza przed komputerem od jednej do trzech godzin dziennie; nieco mniej niż jedna trzecia uczniów szkół podstawowych i jedna piąta gimnazjalistów spędza przed komputerem mniej niż godzinę dziennie. Niewielki odsetek uczniów szkół podstawowych (7,6%) oraz gimnazjalistów (9,9%) spędza przed komputerem ponad 5 godzin dziennie, co jest niepokojącą informacją i może wskazywać na występowanie uzależnienia od komputera.

Badani uczniowie w Gorlicach najczęściej korzystają z Internetu. Prawie jedna trzecia uczniów szkół podstawowych oraz jedna czwarta gimnazjalistów wykorzystuje komputer do nauki. Wraz z wiekiem badanych maleje odsetek uczniów grających w gry komputerowe.

Internet wzbudza wśród wielu dorosłych osób duże obawy. Według badań przeprowadzonych przez Centrum Badania Opinii Społecznej, większość opiekunów osób małoletnich (58%) obawia się zagrożeń, jakie mogą spotkać dzieci w Internecie.¹

W badaniu chcieliśmy dowiedzieć się, czy dorosłe osoby interesują się tym, co ich dzieci robią, kiedy korzystają z komputera. Większość uczniów szkół podstawowych deklaruje, że ich opiekunowie wykazują zainteresowanie tym, do czego dzieci wykorzystują komputer. Odsetek ten nieco zmniejsza się wśród gimnazjalistów. Niepokoi fakt, że w przypadku jednej czwartej uczniów szkół podstawowych oraz ponad jednej trzeciej gimnazjalistów nikt nie interesuje się tym, co robią, gdy korzystają z komputera.

Zapytaliśmy również badanych, czy znają pojęcie cyberprzemocy oraz czy sami byli kiedyś jej ofiarami. Pozytywną informacją jest to, że zdecydowana większość uczniów szkół podstawowych (81,8%) oraz gimnazjalistów (84,4%) zna to pojęcie i jest świadoma zagrożenia. Badani uczniowie stosunkowo rzadko bywają ofiarami tego typu przemocy. Twierdząco odpowiedziało na to pytanie 4,6% uczniów szkół podstawowych oraz 7,6% gimnazjalistów. Prawie trzy czwarte uczniów szkół podstawowych (73,7%) oraz ponad dwie trzecie gimnazjalistów (69,8%) uznaje jako niestosowne podawanie swoich danych osobowych przypadkowym osobom poznanym w Internecie.

¹ CBOS, „Zagrożenia w Internecie”, 2008.

Podsumowanie i wnioski

1. Zagrożenia w środowisku dzieci i młodzieży w Gorlicach.

- a) Wraz z wiekiem badanych uczniów wzrasta odsetek młodych uczniów eksperymentujących z alkoholem, papierosami oraz substancjami psychoaktywnymi. Najbardziej rozpowszechnione wśród badanych uczniów jest spożywanie napojów alkoholowych oraz palenie papierosów. Podobnie, jak w diagnozie z 2006 roku, doświadczenia z substancjami odurzającymi miało więcej badanych chłopców niż badanych dziewczynek.
- b) Spożywanie napojów alkoholowych przez młode osoby jest stosunkowo poważnym problemem. Wraz z wiekiem rośnie odsetek osób sięgających po alkohol. Do przynajmniej jednorazowego spożycia napoju alkoholowego przyznało się 5,7% badanych uczniów szkół podstawowych oraz 34,9% badanych gimnazjalistów. Ponadto 13,3% badanych gimnazjalistów przynajmniej raz w życiu upiło się, tracąc kontrolę nad własnym zachowaniem.
- c) W porównaniu do badania z 2006 roku, zmalał odsetek uczniów spożywających kiedykolwiek napoje alkoholowe. W 2006 roku odpowiedziało w ten sposób 34% ogółu badanych młodych mieszkańców Gorlic (uczniów klas szóstych szkół podstawowych oraz gimnazjalistów, w tym 11% uczniów szkół podstawowych oraz 41% gimnazjalistów), zaś w naszym badaniu odsetek wszystkich badanych uczniów, którzy eksperymentowali z alkoholem, wyniósł 28,5%.
- d) Wśród przyczyn sięgania po napoje alkoholowe uczniowie często wymieniają chęć zaimponowania, obawę przed odrzuceniem lub presję rówieśników, co wskazywać może na społeczne przyzwolenie na spożywanie alkoholu przez młode osoby.
- e) Badanie wykazało, że stosunkowo dużo badanych młodych mieszkańców Gorlic ma kontakt z tytoniem oraz narkotykami. Do palenia papierosów przynajmniej raz w życiu przyznało się 9,5% badanych uczniów szkół podstawowych oraz a 30,6% badanych gimnazjalistów. W grupie badanych uczniów szkół podstawowych,

2,5% uczniów przyznało, że zażyło przynajmniej raz w życiu narkotyki. Odsetek badanych gimnazjalistów sięgających przynajmniej raz w życiu po narkotyki wyniósł 10%.

- a) W porównaniu do badania z 2006 roku, wzrósł odsetek badanych uczniów, którzy przyznali, że mieli przynajmniej jednorazowy kontakt z narkotykami. W 2006 roku odpowiedziało w ten sposób 4% ogółu badanych młodych mieszkańców Gorlic (uczniów klas szóstych szkół podstawowych oraz gimnazjalistów), zaś w naszym badaniu odsetek wszystkich badanych uczniów, którzy eksperymentowali z narkotykami, wyniósł 8,3%. Podobnie do wyników poprzedniej diagnozy, najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodych osób była marihuana oraz jej pochodne.
- b) W porównaniu do badania z 2006 roku, zmalał natomiast odsetek uczniów palących kiedykolwiek papierosy. W 2006 roku odpowiedziało w ten sposób 34% ogółu badanych młodych mieszkańców Gorlic (uczniów klas szóstych szkół podstawowych oraz gimnazjalistów), zaś w naszym badaniu odsetek wszystkich badanych uczniów, którzy eksperymentowali z papierosami, wyniósł 26%.
- f) Jednocześnie niepokojący jest względnie łatwy dostęp dzieci i młodzieży do substancji psychoaktywnych. Jego ograniczenie jest zadaniem leżącym w obowiązku osób dorosłych.
- g) Najbardziej sprzyjające okoliczności do kontaktu z substancjami psychoaktywnymi stwarzają wakacje oraz czas wolny, dlatego też dzieci w tym okresie powinny zostać otoczone szczególną uwagą opiekunów i uświadamiane w kwestii niebezpieczeństw, jakie wiążą się ze spożywaniem alkoholu, narkotyków i paleniem papierosów. Należy również zaznaczyć, że wielu badanych młodych mieszkańców Gorlic pierwszy kontakt z napojami alkoholowymi miało w domu, co wskazuje na potrzebę uświadamiania rodziców na temat szkodliwego wpływu alkoholu na młode osoby.
- h) Problemem w Gorlicach są przypadki agresji i przemocy, z jakimi młodzi ludzie spotykają się w środowisku szkolnym i pozaszkolnym. Prawie jedna trzecia badanych uczniów szkół podstawowych (29,1%) oraz jedna trzecia badanych gimnazjalistów

(32,8%) przyznaje, że zna osoby, które doznają przemocy ze strony rówieśników lub członków rodziny.

- i) Dopalacze cieszą się niedużą popularnością wśród młodych mieszkańców Gorlic – 2,4% badanych uczniów szkół podstawowych oraz 4,2% badanych gimnazjalistów przyznało się do zażywania ich, a 4,5% badanych uczniów szkół podstawowych oraz 10% badanych gimnazjalistów zażyłoby dopalacze, gdyby miało do tego okazję. Działania profilaktyczne oraz informacje o szkodliwym wpływie narkotyków oraz dopalaczy na funkcjonowanie organizmu powinny być kierowane przede wszystkim do starszych uczniów.
- j) Najbardziej rozpowszechnionymi grami hazardowymi wśród badanych uczniów są gry na automatach oraz konkursy organizowane przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych. Zdecydowanie mniej uczniów z obu grup wiekowych obstawiało zakłady bukmacherskie lub grało na pieniądze w Internecie.

2. Pozytywne tendencje w dynamice problemów społecznych.

- a) Większość młodych ludzi oceniła swoje relacje z rodzicami jako pozytywne, co wskazuje na korzystną atmosferę wychowawczą i przyjazne środowisko domowe panujące w rodzinach.
- b) Zdecydowana większość badanych uczniów z obu grup wiekowych deklarowała, że zareagowałoby w sytuacji bycia świadkiem zachowania agresywnego, co jest pozytywnym zjawiskiem i pokazuje, że młodzi ludzie nie są obojętni wobec zjawiska agresji. 11,4% badanych uczniów szkół podstawowych oraz 12,5% badanych gimnazjalistów deklarowało, że w sytuacji bycia świadkiem zachowania agresywnego nie zareaguje, natomiast 7,8% badanych uczniów szkół podstawowych oraz 13,3% badanych gimnazjalistów deklarowało włączenie się do bójki w takiej sytuacji. Uzyskane odpowiedzi świadczą o konieczności kształtowania u młodych ludzi właściwych postaw wobec zjawisk związanych z przemocą, które pomogą aktywnie jej przeciwdziałać.

- c) Większość badanych młodych mieszkańców Gorlic, podobnie jak w badaniach ogólnopolskich, dostrzega ryzyko szkód związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. Połowa badanych uczniów szkół podstawowych (49,4%) oraz ponad połowa badanych gimnazjalistów (58,2%) deklaruje, że ich opiekunowie rozmawiali z nimi na temat szkodliwości używania narkotyków. Jedna piąta badanych uczniów szkół podstawowych (19,6%) oraz ponad połowa badanych gimnazjalistów (51,5%) uczestniczyła w zajęciach profilaktycznych na temat szkodliwości używania substancji psychoaktywnych (narkotyki, dopalacze, alkohol).
- d) W grupie młodych mieszkańców Gorlic, 97,5% badanych uczniów szkół podstawowych oraz 85% badanych gimnazjalistów deklarowało, że nie sięgnęłoby po narkotyki, nawet gdyby nadarzyła się ku temu okazja. Świadczy to o dużej świadomości związanej ze szkodliwością substancji odurzających.
- e) Zdecydowana większość badanych młodych mieszkańców Gorlic jest świadoma zagrożenia cyberprzemocą oraz uznaje za niestosowne podawanie swoich danych osobowych przypadkowym osobom poznanym w Internecie.

Metodologia oraz opis badania

W badaniu uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych uwzględnione zostały takie obszary, jak spożywanie alkoholu, palenie papierosów, używanie narkotyków oraz dopalaczy, przemoc rówieśnicza oraz domowa, cyberprzemoc, hazard oraz inne ryzykowne zachowania. Dzieci objęte są ustawowym obowiązkiem nauki szkolnej, dlatego też dobierając jednostki do badania, wybierane są szkoły, w których uczniowie proszeni są o wypełnienie kwestionariusza ankiety. Wybór metody ilościowej oraz dobór próby sprawił, że najbardziej dogodną metodą jest ankieta audytoryjna. W aneksie dołączono ankiety, które zastosowano w badaniu. Uczniowie, zebrani w większej grupie, wypełniają samodzielnie ankiety. Badanie przeprowadzane jest zgodnie z zasadami etyki, zaś uczestnicy informowani są o anonimowości badania. Za każdym razem uzyskiwana jest zgoda dyrektorów szkół na przeprowadzenie badań w ich placówkach. W badaniu wzięło udział 159 uczniów klas szóstych szkół podstawowych oraz 572 gimnazjalistów.

Aneks

ANKIETA – SZKOŁA PODSTAWOWA

Ankieta ma na celu określenie skali różnych problemów społecznych (zażywanie substancji psychoaktywnych, przemoc rówieśnicza, przemoc domowa, zagrożenia związane z cyberprzemocą, hazard) oraz poznanie doświadczeń i opinii młodych mieszkańców na ten temat. Zwracamy się do Ciebie z prośbą o udzielenie szczerych odpowiedzi na pytania ankiety. Ankieta jest całkowicie anonimowa, a uzyskane wyniki zostaną poddane analizie statystycznej i przyczynią się do zwiększenia skuteczności działań lokalnych władz, mających na celu zwalczanie tych problemów społecznych.

Po przeczytaniu każdego pytania, zastanów się i zaznacz odpowiedź, która jest najbliższa temu, co myślisz.

1. Płeć

1. Dziewczynka
 2. Chłopiec

2. Wiek w latach

.....

PYTANIA DOTYCZĄCE SPOŻYWANIA ALKOHOLU

3. Jakie są według Ciebie najczęstsze przyczyny sięgania po alkohol przez osoby nieletnie? (Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

1. Presja rówieśnicza, naciski znajomych
 2. Obawa przed odrzuceniem przez grupę znajomych
 3. Chęć zapicia/uwolnienia się od problemów i smutków
 4. Okazja – urodziny, wyjście do pubu, dyskoteki
 5. Brak możliwości bardziej atrakcyjnego spędzania czasu wolnego
 6. Chęć zaimponowania
 7. Ciekawość
 8. Inne/jakie?.....

4. Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić alkohol przez osobę niepełnoletnią jest:

1. Bardzo trudno
 2. Raczej trudno
 3. Trudno, ale jak się zna odpowiednie osoby, to można
 4. Raczej łatwo
 5. Łatwo
 6. Nie wiem

5. Czy spożywałeś/aś kiedykolwiek alkohol?

1. Tak
 2. Nie (przejdź do pytania 10)

6. Ile miałeś/aś lat, gdy spożyłeś/aś po raz pierwszy alkohol?

.....

7. W jakiej sytuacji po raz pierwszy miałeś/aś kontakt z alkoholem?

- 1. W szkole
- 2. Na dyskotecze/w pubie/impreza
- 3. Na wakacjach
- 4. W czasie wolnym/po szkole
- 5. W domu
- 6. W innej sytuacji/jakiej?.....

8. Czy ktoś namawiał Cię do wypicia alkoholu?

- 1. Nie sam chciałem/am spróbować
- 2. Tak znajomy/znajomi
- 3. Inna sytuacja/jaka?.....

9. Czy zdarzyło Ci się kiedykolwiek upić (stracić kontrolę nad swoim zachowaniem)?

- 1. Tak
- 2. Nie

PYTANIA DOTYCZĄCE UŻYWANIA NARKOTYKÓW I DOPALACZY

10. Ile znasz osób w Twoim otoczeniu, które używają narkotyków?

- 1. Nikogo
- 2. Do 5 osób
- 3. Od 5 do 10 osób
- 4. Ponad 10 osób

11. Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić narkotyki przez osobę niepełnoletnią jest:

- 1. Bardzo trudno
- 2. Raczej trudno
- 3. Trudno, ale jak się zna odpowiednie osoby, to można
- 4. Raczej łatwo
- 5. Bardzo łatwo
- 6. Trudno powiedzieć

12. Gdzie, według Ciebie, najłatwiej można kupić narkotyki?

- 1. Na podwórku
- 2. Na dyskotecze
- 3. W szkole
- 4. Można zamówić narkotyki przez telefon
- 5. Można zamówić narkotyki przez Internet
- 6. Nie wiem

13. Czy kiedykolwiek zażywałeś/aś narkotyki?

- 1. Tak/ Jakie?.....
- 2. Nie (przejdź do pytania 17)

14. Ile miałeś/aś lat, gdy użyłeś/aś po raz pierwszy narkotyku?

.....

15. Gdzie po raz pierwszy miałeś/aś kontakt z narkotykiem?

- 1. W szkole
- 2. Na dyskotecce/w pubie/na imprezie
- 3. Na wakacjach
- 4. W czasie wolnym/po szkole
- 5. W domu
- 6. W innej sytuacji/jakiej?.....

16. Czy ktoś namawiał Ciebie do spróbowania narkotyku?

- 1. Nie sam chciałem/am spróbować
- 2. Tak znajomy/znajomi
- 3. Tak, osoba, która chciała sprzedać mi narkotyk
- 4. Inna sytuacja/jaka?.....

17. Jeśli miałbyś/abyś okazję spróbować narkotyku, to czy zdecydowałbyś/abyś się?

- 1. Tak
- 2. Nie

18. Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić dopalacze jest:

- 1. Bardzo trudno
- 2. Raczej trudno
- 3. Trudno, ale jak się zna odpowiednie osoby, to można
- 4. Raczej łatwo
- 5. Bardzo łatwo
- 6. Trudno powiedzieć

19. Czy kiedykolwiek używałeś/aś dopalaczy?

- 1. Tak
- 2. Nie (przejdź do pytania 21)

20. Ile miałeś/aś lat, gdy po raz pierwszy użyłeś dopalaczy?

.....

21. Jeśli miałbyś/abyś okazję spróbować dopalaczy, to czy zdecydowałbyś/abyś się?

- 1. Tak
- 2. Nie

22. Czy zdarzyło Ci się przebywać pod wpływem substancji psychoaktywnych (alkohol, narkotyki, dopalacze) na terenie szkoły?

- 1. Tak
- 2. Nie

23. Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą (zdrowotnie oraz w inny sposób), jeżeli używają narkotyki?

- 1. Nie ma ryzyka
- 2. Małe ryzyko
- 3. Umiarkowane ryzyko
- 4. Duże ryzyko
- 5. Trudno powiedzieć

24. Jak sądzisz, jaka jest wiedza Twoich rodziców o narkotykach?

- 1. Żadna
- 2. Znikoma
- 3. Średnia
- 4. Bardzo duża
- 5. Trudno powiedzieć

25. Czy kiedykolwiek Twoi opiekunowie rozmawiali z Tobą na temat szkodliwości używania narkotyków?

- 1. Tak
- 2. Nie

26. Jak myślisz, jak zareagowaliby Twoi rodzice, gdyby dowiedzieli się, że zażywasz narkotyki lub dopalacze?

- 1. Ukarali
- 2. Próbowali pomóc, znaleźć przyczynę/rozmowa
- 3. Pokrzyczeliby i odpuścili
- 4. Zmartwiliby się
- 5. Nic by nie zrobili
- 6. Inne/jak?.....

27. Czy uczestniczyłeś w zajęciach profilaktycznych na temat szkodliwości używania substancji psychoaktywnych (alkoholu, narkotyków, dopalaczy)?

- 1. Tak
- 2. Nie

PYTANIA DOTYCZĄCE PALENIA PAPIEROSÓW

28. Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić papierosy przez osobę niepełnoletnią jest:

- 1. Bardzo trudno
- 2. Raczej trudno
- 3. Trudno, ale jak się zna odpowiednie osoby, to można
- 4. Raczej łatwo
- 5. Bardzo łatwo
- 6. Trudno powiedzieć

29. Czy paliłeś/aś kiedykolwiek papierosy?

- 1. Tak
- 2. Nie (przejdź do pytania 34)

30. Ile miałeś/aś lat, gdy pierwszy raz paliłeś/aś papierosa?

.....

31. Czy paliłeś/aś papierosy w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem?

- 1. Tak
- 2. Nie

32. Czy ktoś namawiał Cię do spróbowania papierosów?

- 1. Nie, sam chciałem/am spróbować
- 2. Tak, znajomy/znajomi
- 3. Inna sytuacja/jaka?.....

33. W jakiej sytuacji po raz pierwszy miałeś kontakt z papierosami?

- 1. W szkole
- 2. Na dyskotecę/w pubie/impreza
- 3. Na wakacjach
- 4. W czasie wolnym/po szkole
- 5. W domu
- 6. W innej sytuacji/jakiej?.....

PYTANIA DOTYCZĄCE UŻYWANIA KOMPUTERA I ZAGROŻENIA CYBERPRZEMOCĄ

34. Jak jest Twoja ulubiona forma spędzania wolnego czasu? (Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

- 1. Oglądanie TV
- 2. Korzystanie z komputera
- 3. Czytanie książek i gazet
- 4. Uprawianie sportu (spacer, przejażdżki rowerem, inne)
- 5. Wychodzenie z przyjaciółmi (w kawiarni/dyskotecę/pubie)
- 6. Udział w pracach różnych organizacji (sportowych, kulturalnych, młodzieżowych, lokalnych)
- 7. Inne/jakie?.....

35. Ile czasu dziennie spędzasz przed komputerem?

- 1. Nie mam komputera (przejdź do pytania 43)
- 2. Mniej niż godzinę
- 3. 1-3 godziny
- 4. 3-5 godzin
- 5. Ponad 5 godzin

36. W jakim celu najczęściej korzystasz z komputera?

- 1. Gram w gry komputerowe
- 2. Oglądam filmy
- 3. Słucham muzyki
- 4. Korzystam z Internetu
- 5. Do nauki

37. Czy ktoś interesuje się tym, co robisz, korzystając z komputera?

- 1. Rodzice/opiekun
- 2. Rodzeństwo
- 3. Nikt

38. Czy znasz pojęcie cyberprzemoc?

- 1. Tak
- 2. Nie

39. Czy byłeś/aś kiedykolwiek ofiarą cyberprzemocy?

- 1. Tak
- 2. Nie

40. Czy widzisz coś nieestosownego w podawaniu swoich danych osobowych przypadkowym osobom poznanym w Internecie?

- 1. Tak
- 2. Nie

PYTANIA DOTYCZĄCE PRZEMOCY

41. Czy znasz osobę ze swojego otoczenia, która doznaje przemocy ze strony rodziny lub otoczenia rówieśniczego?

- 1. Tak
- 2. Nie

42. Czy czujesz się w szkole bezpieczny/a?

- 1. Tak, czuję się bezpieczny
- 2. Raczej bezpieczny
- 3. Pół na pół
- 4. W mojej szkole jest raczej niebezpiecznie
- 5. Nie, moja szkoła jest bardzo niebezpieczna

43. Czy są w szkole uczniowie, których się boisz?

- 1. Tak/ilu?.....
- 2. Nie

44. Jak często obserwujesz zjawiska przemocy w szkole?

- 1. Bardzo często (niemal codziennie)
- 2. Często (kilka razy w tygodniu)
- 3. Od czasu do czasu (kilka razy w miesiącu)
- 4. Rzadko
- 5. Nie obserwuję wcale, nie zdarzają się

**45. Czy wiesz, jak powinieneś/powinnaś postąpić wobec osoby, o której wiesz, że doznaje przemocy?
Czy wiedziałbyś/abyś, jak jej pomóc, gdzie szukać wsparcia, do kogo się udać?**

- 1. Tak
- 2. Nie

46. Co zrobisz w sytuacji, kiedy będziesz świadkiem zachowania agresywnego?

- 1. Nie zareaguję
- 2. Poinformuję (osobę dorosłą, nauczyciela, rodziców, policję)
- 3. Włączę się do bójki
- 4. Podejmę próbę złagodzenia konfliktu
- 5. Inne/jakie?.....

47. Kogo powiadomisz, jeżeli będziesz ofiarą przemocy? (Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

- 1. Rodziców
- 2. Rodzeństwo
- 3. Wychowawcę, nauczyciela, dyrektora szkoły
- 4. Pedagoga
- 5. Kolegów
- 6. Policję
- 7. Inne osoby/jakie?.....
- 8. Nikogo

48. Jak oceniasz swoje relacje z rodzicami/opiekunami?

- 1. Bardzo dobre
- 2. Raczej dobre
- 3. Raz dobre, a raz złe
- 4. Raczej złe
- 5. Bardzo złe

49. Które z poniższych kar są stosowane przez Twoich rodziców? (Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

- 1. Nie stosują kar
- 2. Bicie
- 3. Szantaż np. odebranie kieszonkowego
- 4. Poniżanie
- 5. Groźby
- 6. Wyzwiska
- 7. Popychanie, szarpanie
- 8. Różnego rodzaju zakazy
- 9. Inne/jakie?.....

PYTANIA DOTYCZĄCE HAZARDU

50. Czy kiedykolwiek podejmowałeś/aś następujące czynności:

		Nigdy	1 raz	Kilka razy (2-9 razy)	10 lub więcej
1. Brałeś/aś udział w konkursach organizowanych przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych, wysyłając płatne smsy	1	☐	☐	☐	☐
2. Grałeś/aś na automatach, w salonach gier	2	☐	☐	☐	☐
3. Obstawiałeś/aś zakłady bukmacherskie, np. STS, Totomix	3	☐	☐	☐	☐
4. Grałeś/aś w jakąkolwiek grę na pieniądze w Internecie	4	☐	☐	☐	☐

ANKIETA – SZKOŁY GIMNAZJALNE

Ankieta ma na celu określenie skali różnych problemów społecznych (zażywanie substancji psychoaktywnych, przemoc rówieśnicza, przemoc domowa, zagrożenia związane z cyberprzemocą, ryzykowne kontakty seksualne, hazard) oraz poznanie doświadczeń i opinii młodych mieszkańców na ten temat. Zwracamy się do Ciebie z prośbą o udzielenie szczerych odpowiedzi na pytania ankiety. Ankieta jest całkowicie anonimowa, a uzyskane wyniki zostaną poddane analizie statystycznej i przyczynią się do zwiększenia skuteczności działań lokalnych władz, mających na celu zwalczanie tych problemów społecznych.

Po przeczytaniu każdego pytania, zastanów się i zaznacz odpowiedź, która jest najbliższa temu, co myślisz.

1. Płeć

1. Kobieta
 2. Mężczyzna

2. Wiek w latach

.....

PYTANIA DOTYCZĄCE SPOŻYWANIA ALKOHOLU

3. Jakie są według Ciebie najczęstsze przyczyny sięgania po alkohol przez osoby nieletnie? (Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

1. Presja rówieśnicza, naciski znajomych
 2. Obawa przed odrzuceniem przez grupę znajomych
 3. Chęć zapicia/uwolnienia się od problemów i smutków
 4. Okazja – urodziny, wyjście do pubu, dyskoteki
 5. Brak możliwości bardziej atrakcyjnego spędzania czasu wolnego
 6. Chęć zaimponowania
 7. Ciekawość
 8. Inne/jakie?.....

4. Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić alkohol przez osobę niepełnoletnią jest:

1. Bardzo trudno
 2. Raczej trudno
 3. Trudno, ale jak się zna odpowiednie osoby, to można
 4. Raczej łatwo
 5. Łatwo
 6. Nie wiem

5. Czy spożywałeś/aś kiedykolwiek alkohol?

1. Tak
 2. Nie (przejdź do pytania 13)

6. Ile miałeś/aś lat, gdy spożyłeś/aś po raz pierwszy alkohol?

.....

7. W jakiej sytuacji po raz pierwszy miałeś/aś kontakt z alkoholem?

1. W szkole
 2. Na dyskotecę/w pubie/impreza
 3. Na wakacjach
 4. W czasie wolnym/po szkole
 5. W domu
 6. W innej sytuacji/jakiej?.....

8. Czy ktoś namawiał Cię do wypicia alkoholu?

1. Nie sam chciałem/am spróbować
 2. Tak znajomy/znajomi
 3. Inna sytuacja/jaka?.....

9. Jak często spożywasz alkohol?

- 1. Prawie codziennie
- 2. Więcej niż raz w tygodniu
- 3. Kilka razy w miesiącu
- 4. Średnio raz w miesiącu
- 5. Okazjonalnie (kilka razy w roku)
- 6. Spróbowałem tylko raz

10. Ile razy spożywałeś/aś następujące napoje alkoholowe w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem:

	Nigdy	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40 i więcej
1. Piwo	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. Wino	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. Napoje wysokoprocentowe (drinki, wódka, whisky)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

11. Czy zdarzyło Ci się kiedykolwiek upić (stracić kontrolę nad swoim zachowaniem)?

- 1. Nigdy
- 2. 1 raz
- 3. Kilka razy (2-9 razy)
- 4. 10 lub więcej razy

12. Czy zdarzyło Ci się wrócić do domu po spożyciu alkoholu, jeśli tak, jaka była reakcja Twoich rodziców?

- 1. Taka sytuacja nie miała miejsca
- 2. Zdenerwowali się i nakrzyczeli na mnie
- 3. Ukarali mnie/jak?
- 4. Nie zorientowali się, że jestem pod wpływem alkoholu
- 5. Zauważyli, ale nie zareagowali

PYTANIA DOTYCZĄCE UŻYWANIA NARKOTYKÓW I DOPALACZY

13. Ile znasz osób w Twoim otoczeniu, które używają narkotyków?

- 1. Nikogo
- 2. Do 5 osób
- 3. Od 5 do 10 osób
- 4. Ponad 10 osób

14. Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić narkotyki przez osobę niepełnoletnią jest:

- 1. Bardzo trudno
- 2. Raczej trudno
- 3. Trudno, ale jak się zna odpowiednie osoby, to można
- 4. Raczej łatwo
- 5. Bardzo łatwo
- 6. Trudno powiedzieć

15. Gdzie, według Ciebie, najłatwiej można kupić narkotyki?

- 1. Na podwórku
- 2. Na dyskotecce
- 3. W szkole
- 4. Można zamówić narkotyki przez telefon
- 5. Można zamówić narkotyki przez Internet
- 6. Nie wiem

16. Czy kiedykolwiek używałeś/aś narkotyków?

1. Tak
 2. Nie (przejdź do pytania 22)

17. Ile miałeś/aś lat, gdy użyłeś/aś po raz pierwszy narkotyku?

.....

18. Gdzie po raz pierwszy miałeś/aś kontakt z narkotykiem?

1. W szkole
 2. Na dyskotecce/w pubie/na imprezie
 3. Na wakacjach
 4. W czasie wolnym/po szkole
 5. W domu
 6. W innej sytuacji/jakiej?.....

19. Czy ktoś namawiał Ciebie do spróbowania narkotyku?

1. Nie sam chciałem/am spróbować
 2. Tak znajomy/znajomi
 3. Tak, osoba, która chciała sprzedać mi narkotyk
 4. Inna sytuacja/jaka?.....

20. Ile razy używałeś/aś następujących substancji psychoaktywnych w ciągu ostatnich 12 miesięcy od badania:

	Nigdy	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40 i więcej
1. Marihuana lub jej pochodne 1	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. Amfetamina 2	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. LSD 3	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. Ecstasy 4	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5. Środki nasenne 5	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6. Środki nasenne + alkohol 6	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7. Klej, rozpuszczalnik 7	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8. Sterydy anaboliczne 8	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9. Grzyby halucynogenne 9	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10. Kokaina 10	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11. Inne/jakie?..... 11	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

21. Jak często sięgasz po narkotyki?

1. Prawie codziennie
 2. Więcej niż raz w tygodniu
 3. Kilka razy w miesiącu
 4. Średnio raz w miesiącu
 5. Okazjonalnie (kilka razy w roku)
 6. Spróbowałem tylko raz

22. Jeśli miałbyś/abyś okazję spróbować narkotyku, to czy zdecydowałbyś/abyś się?

1. Tak
 2. Nie

23. Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić dopalacze jest:

- 1. Bardzo trudno
- 2. Raczej trudno
- 3. Trudno, ale jak się zna odpowiednie osoby, to można
- 4. Raczej łatwo
- 5. Bardzo łatwo
- 6. Trudno powiedzieć

24. Czy kiedykolwiek używałeś/aś dopalaczy?

- 1. Tak
- 2. Nie (przejdź do pytania 26)

25. Ile miałeś/aś lat, gdy po raz pierwszy użyłeś dopalaczy?

.....

26. Jeśli miałbyś/abyś okazję spróbować dopalaczy, to czy zdecydowałbyś/abyś się?

- 1. Tak
- 2. Nie

27. Czy zdarzyło Ci się przebywać pod wpływem substancji psychoaktywnych (alkohol, narkotyki, dopalacze) na terenie szkoły?

- 1. Tak
- 2. Nie

28. Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą (zdrowotnie oraz w inny sposób), jeżeli używają narkotyki?

- 1. Nie ma ryzyka
- 2. Małe ryzyko
- 3. Umiarkowane ryzyko
- 4. Duże ryzyko
- 5. Trudno powiedzieć

29. Jak sądzisz, jaka jest wiedza Twoich rodziców o narkotykach?

- 1. Żadna
- 2. Znikoma
- 3. Średnia
- 4. Bardzo duża
- 5. Trudno powiedzieć

30. Czy kiedykolwiek Twoi opiekunowie rozmawiali z Tobą na temat szkodliwości używania narkotyków?

- 1. Tak
- 2. Nie

31. Jak myślisz, jak zareagowałiby Twoi rodzice, gdyby dowiedzieli się, że zażywasz narkotyki lub dopalacze?

- 1. Ukarali
- 2. Próbowali pomóc, znaleźć przyczynę/rozmowa
- 3. Pokrzyczeliby i odpuścili
- 4. Zmartwiliby się
- 5. Nic by nie zrobili
- 6. Inne/jak?.....

32. Czy uczestniczyłeś w zajęciach profilaktycznych na temat szkodliwości używania substancji psychoaktywnych (alkoholu, narkotyków, dopalaczy)?

- 1. Tak
- 2. Nie

PYTANIA DOTYCZĄCE PALENIA PAPIEROSÓW

33. Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić papierosy przez osobę niepełnoletnią jest:

- 1. Bardzo trudno
- 2. Raczej trudno
- 3. Trudno, ale jak się zna odpowiednie osoby, to można
- 4. Raczej łatwo
- 5. Bardzo łatwo
- 6. Trudno powiedzieć

34. Czy paliłeś/aś kiedykolwiek papierosy?

- 1. Tak
- 2. Nie (przejdź do pytania 39)

35. Ile miałeś/aś lat, gdy pierwszy raz paliłeś/aś papierosa?

.....

36. Czy paliłeś/aś papierosy w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem?

- 1. Nie
- 2. Mniej niż 1 papieros na tydzień
- 3. Mniej niż 1 papieros dziennie
- 4. 1-5 papierosów dziennie
- 5. 6-10 papierosów dziennie
- 6. 11-20 papierosów dziennie
- 7. Więcej niż 20 papierosów dziennie

37. Czy ktoś namawiał Cię do spróbowania papierosów?

- 1. Nie, sam chciałem/am spróbować
- 2. Tak, znajomy/znajomi
- 3. Inna sytuacja/jaka?.....

38. W jakiej sytuacji po raz pierwszy miałeś kontakt z papierosami?

- 1. W szkole
- 2. Na dyskotecę/w pubie/impreza
- 3. Na wakacjach
- 4. W czasie wolnym/po szkole
- 5. W domu
- 6. W innej sytuacji/jakiej?.....

PYTANIA DOTYCZĄCE UŻYWANIA KOMPUTERA I ZAGROŻENIA CYBERPRZEMOCĄ

39. Jak jest Twoja ulubiona forma spędzania wolnego czasu?

- 1. Oglądanie TV
- 2. Korzystanie z komputera
- 3. Czytanie książek i gazet
- 4. Uprawianie sportu (spacer, przejażdżki rowerem, inne)
- 5. Wychodzenie z przyjaciółmi (w kawiarni/dyskotecę/pubie)
- 6. Udział w pracach różnych organizacji (sportowych, kulturalnych, młodzieżowych, lokalnych)
- 7. Inne/jakie?.....

40. Ile czasu dziennie spędzasz przed komputerem?

- 1. Nie mam komputera (przejdź do pytania 43)
- 2. Mniej niż godzinę
- 3. 1-3 godziny
- 4. 3-5 godzin
- 5. Ponad 5 godzin

41. W jakim celu najczęściej korzystasz z komputera?

- 1. Gram w gry komputerowe
- 2. Oglądam filmy
- 3. Słucham muzyki
- 4. Korzystam z Internetu
- 5. Do nauki

42. Czy ktoś interesuje się tym, co robisz, korzystając z komputera?

- 1. Rodzice/opiekun
- 2. Rodzeństwo
- 3. Nikt

43. Czy znasz pojęcie cyberprzemoc?

- 1. Tak
- 2. Nie

44. Czy byłeś/aś kiedykolwiek ofiarą cyberprzemocy?

- 1. Tak
- 2. Nie

45. Czy widzisz coś niestosownego w podawaniu swoich danych osobowych przypadkowym osobom poznanym w Internecie?

- 1. Tak
- 2. Nie

PYTANIA DOTYCZĄCE PRZEMOCY

46. Czy znasz osobę ze swojego otoczenia, która doznaje przemocy ze strony rodziny lub otoczenia rówieśniczego?

- 1. Tak
- 2. Nie

47. Czy czujesz się w szkole bezpieczny/a?

- 1. Tak, czuję się bezpieczny
- 2. Raczej bezpieczny
- 3. Pół na pół
- 4. W mojej szkole jest raczej niebezpiecznie
- 5. Nie, moja szkoła jest bardzo niebezpieczna

48. Czy są w szkole uczniowie, których się boisz?

- 1. Tak/ilu?.....
- 2. Nie

49. Jak często obserwujesz zjawiska przemocy w szkole?

- 1. Bardzo często (niemal codziennie)
- 2. Często (kilka razy w tygodniu)
- 3. Od czasu do czasu (kilka razy w miesiącu)
- 4. Rzadko
- 5. Nie obserwuję wcale, nie zdarzają się

50. Czy wiesz, jak powinieneś/powinnaś postąpić wobec osoby, o której wiesz, że doznaje przemocy? Czy wiedziałbyś/abyś, jak jej pomóc, gdzie szukać wsparcia, do kogo się udać?

- 1. Tak
- 2. Nie

51. Co zrobisz w sytuacji, kiedy będziesz świadkiem zachowania agresywnego?

- 1. Nie zareaguję
- 2. Poinformuję (osobę dorosłą, nauczyciela, rodziców, policję)
- 3. Włączę się do bójki
- 4. Podejmę próbę złagodzenia konfliktu
- 5. Inne/jakie?.....

52. Kogo powiadomisz, jeżeli będziesz ofiarą przemocy? (Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

- 1. Rodziców
- 2. Rodzeństwo
- 3. Wychowawcę, nauczyciela, dyrektora szkoły
- 4. Pedagoga
- 5. Kolegów
- 6. Policję
- 7. Inne osoby/jakie?.....
- 8. Nikogo

53. Jak oceniasz swoje relacje z rodzicami/opiekunami?

- 1. Bardzo dobre
- 2. Raczej dobre
- 3. Raz dobre, a raz złe
- 4. Raczej złe
- 5. Bardzo złe

54. Które z poniższych kar są stosowane przez Twoich rodziców? (Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

- 1. Nie stosują kar
- 2. Bicie
- 3. Szantaż np. odebranie kieszonkowego
- 4. Poniżanie
- 5. Groźby
- 6. Wyzwiska
- 7. Popychanie, szarpanie
- 8. Różnego rodzaju zakazy
- 9. Inne/jakie?.....

PYTANIA DOTYCZĄCE INNYCH RYZYKOWNYCH ZACHOWAŃ

55. Czy kiedykolwiek miałeś/aś stosunek płciowy?

- 1. Tak
- 2. Nie

56. Ile miałeś/aś lat w trakcie pierwszego stosunku płciowego?

.....

57. Czy kiedykolwiek miałeś/aś stosunek płciowy bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji)?

- 1. Nigdy
- 2. 1 raz
- 3. Kilka razy (2-9)
- 4. 10 lub więcej razy

58. Czy kiedykolwiek miałeś/aś niechciane przez Ciebie doświadczenia seksualne?

☐	1. Nigdy
☐	2. 1 raz
☐	3. Kilka razy (2-9)
☐	4. 10 lub więcej razy

59. Czy widzisz coś niestosownego w kontaktach seksualnych za pieniądze/prezenty?

☐	1. Tak
☐	2. Nie

60. Czy kiedykolwiek podejmowałeś/aś następujące czynności:

		Nigdy	1 raz	Kilka razy (2-9 razy)	10 lub więcej
1. Brałeś/aś udział w konkursach organizowanych przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych, wysyłając płatne smsy	1	☐	☐	☐	☐
2. Grałeś/aś na automatach, w salonach gier	2	☐	☐	☐	☐
3. Obstawiałeś/aś zakłady bukmacherskie, np. STS, Totomix	3	☐	☐	☐	☐
4. Grałeś/aś w jakąkolwiek grę na pieniądze w Internecie	4	☐	☐	☐	☐